

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 1. juuni 2018
(OR. en)

9651/18

Institutsioonidevaheline
dokument:
2018/0209 (COD)

ENV 395
CLIMA 96
ENER 216
CADREFIN 69
CODEC 944

ETTEPANEK

Saatja: Euroopa Komisjoni peasekretär,
allkirjastanud Jordi AYET PUIGARNAU, direktor

Kättesaamise
kuupäev: 1. juuni 2018

Saaja: Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär

---

Komisjoni dok nr: COM(2018) 385 final

Teema: Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS, millega
luuakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) ning
tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1293/2013

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2018) 385 final.

Lisatud: COM(2018) 385 final

Brüssel, 1.6.2018
COM(2018) 385 final

2018/0209 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS,

**millega luuakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) ning tunnistatakse
kehtetuks määrus (EL) nr 1293/2013**

(EMPs kohaldatav tekst)

{SEC(2018) 275 final} - {SWD(2018) 292 final} - {SWD(2018) 293 final}

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

Käesolevas ettepanekus on akti kohaldamise alguskuupäevana ette nähtud 1. jaanuar 2021 ja see on koostatud 27 liikmesriigist koosneva liidu jaoks, mis on kooskõlas Ühendkuningriigi teatega tema kavatsuse kohta astuda välja Euroopa Liidust ja Euratomist, tuginedes Euroopa Liidu lepingu artiklile 50, mille Euroopa Ülemkogu sai 29. märtsil 2017.

• Põhjused ja eesmärgid

Keskkonna- ja kliimaprobleemid mõjutavad ELi kodanike tervist ja elukvaliteeti ning loodusvarade kättesaadavust ja seisundit, tekitades sotsiaalseid ja majanduslikke kulusid. Üleminek vähese CO₂-heitega ja ringmajandusele on Euroopa majanduse moderniseerimise projekt, mis on Junckeri juhitava komisjoni prioriteet. Ajakohasele, puhtale ja ringluspõhisemale majandusele üleminek nõuab suurte investeeringute suunamist uutesse taristutesse, tehnoloogialahendustesse ja ärimudelitesse ning igat liiki kaupu ja teenuseid, sealhulgas toidukaupu ja loodusvarasid hõlmavatesse uutesse tootmis- ja tarbimismudelitesse. ELil on üleilmne juhtpositsioon keskkonnakaitse ja kliimameetmete valdkonnas. Ta on viimase 40 aasta jooksul kehtestanud mitmesuguseid keskkonnavalaseid poliitikameetmeid ning loonud fonde ja vahendeid, mis kõik kokku on kujundanud kõige nüüdisaegsemad standardid kogu maailmas. EL soovib seda rolli säilitada ja tugevdada.

Vajalik ja esmatähtis on elada hästi maakera võimaluste piires. Programm LIFE aitab kiirendada liidu ümberkujundamist puhtaks, ringluspõhiseks, energiatõhusaks, vähese CO₂-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimeliseks ühiskonnaks. Poliitikameetmete ja turuleviimise meetmete sihtotstarbelise toetamisega säilitab, kaitseb ja parandab programm LIFE keskkonna kvaliteeti, kaitseb inimeste tervist ning taotleb loodusvarade kaalutletud ja mõistlikku kasutamist.

Lisaks sellele aitab programm LIFE täita ELi kohustusi, mis tulenevad Pariisi kliimakokkuleppest, energialiidust ning energia- ja kliimapoliitika raamistikust 2030, ning pikaajalisi CO₂-heite vähendamise eesmärgi. See on kooskõlas ka ELi eesmärgiga saavutada üleilmne juhtpositsioon taastuvenergia valdkonnas.

Nagu teatises „Euroopa jätkusuutliku tuleviku järgmised sammud“ kinnitati, on ÜRO kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 ja 17 kestliku arengu eesmärki kõigi ELi poliitikavaldkondade oluline juhtraamistik ning seetõttu integreeritakse need kogu tulevase mitmeaastasessse finantsraamistikku.

Kuigi programmi LIFE 2014.–2020. aasta tegevuste¹ raames lahendatakse teatavaid probleeme otse kohapeal, on programmil peamiselt kaudne, kiirendav mõju: toetatakse selliseid väikesemahulisi meetmeid, mille eesmärk on algatada, laiendada või kiirendada kestliku tootmise, turustamise ja tarbimise tavasid, ning looduskapitali kaitset,

---

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1293/2013, millega luuakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 614/2007 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 185).

- hõlbustades parimate tavade ja teadmiste väljatöötamist ja jagamist;
- suurendades suutlikkust ja kiirendades keskkonna- ja kliimaalaste õigusaktide ja poliitikameetmete rakendamist ning hõlbustades üleminekut puhtale energeetikale;
- aidates sidusrühmadel katsetada väikesemahulisi tehnoloogiavahendeid ja lahendusi ning
- võttes kasutusele rahastamisvahendeid muudest allikatest.

Mitmeaastase finantsraamistiku 2021–2027 raames tuleks jätkata selle lähenemisviisi rakendamist.

Kliimamuutuste küsimuse arvesse võtmine kõikides järgmise mitmeaastase finantsraamistiku rahastamisvahendites suurendab rahastamist, mis on kättesaadav kliimamuutuste vastu võitlemiseks vajalikuks innovatsiooniks, sotsiaalseks kohanemiseks ning ettevõtjate, töötajate ja kodanike võimestamiseks oma pädevuse ja oskuste arendamisel. Programm LIFE toetab väikesemahulist innovatsiooni, aidates kodanikel võtta meetmeid kliimaga seotud küsimustes ja oma kogukondade hüvanguks.

- **Kooskõla muude liidu tegevuspõhimõtetega**

Programm LIFE on ainus ELi fond, mis on pühendatud üksnes keskkonna- ja kliimaeesmärkidele. See suhteliselt tagasihoidliku eelarvega fond keskendub nišile, mis jääb ühelt poolt teadusuuringuid ja innovatsiooni toetavate ELi programmide ning teiselt poolt ulatuslikku rakendamist rahastavate ELi programmide vahele. Seega täidab programm uute teadmiste ja nende rakendamise vahelise lõnga.

ELi tasandil rahastatakse suuri investeeringuid keskkonna- ja kliimameetmetesse peamiselt suurtest rahastamisprogrammidest, mille eesmärkidesse lõimitakse ka keskkonna- ja kliimaeesmärgid (nn *mainstreaming*), sealhulgas regionaalarengufondidest, põllumajanduse ja maaelu arengu fondidest, merendus- ja kalandusfondidest, teadusuuringute ja innovatsiooni programmist „Euroopa horisont“, Euroopa ühendamise rahastust ning välispoliitika vahenditest ja liidu rahastamisvahenditest; programm LIFE avaldab seevastu peamiselt kaudset, kiirendavat mõju, toetades väikesemahulisi meetmeid, mille eesmärk on algatada, laiendada ja kiirendada puhta ja kestliku tootmise, turustamise ja tarbimise tavasid, ning parandades keskkonna kvaliteeti ja aidates saavutada liidu kliimaeesmärke.

Programm LIFE ja teistest ELi programmidest (nt näidisprojektid programmi „Euroopa horisont“ raames) rahastatavate toetuste vahel tuleb luua koostoime, sest kuigi programmidel on selged eesmärgid ja nad on suuruse ja laadi poolest erinevad, on neil vastastikku seotud tegevused. Programm „Euroopa horisont“ aitab strateegilise planeerimise protsessil põhinevate teadusuuringute ja innovatsioonimeetmete kaudu lahendada keskkonnaprobleeme ning viia ellu ELi prioriteete, eelkõige spetsiaalsetes teemavaldkondades. Üldiselt hõlmab programm „Euroopa horisont“ tegevusi, mis toetavad selliste riikidevahelise mõõtmega innovaatiliste lahenduste väljatöötamist, tutvustamist ja turuleviimist, mis on ELi jaoks esmakordsed ja mida on tõenäoliselt võimalik liidus korrata. Programmi LIFE traditsiooniliste projektide kiirendav mõju seisneb selliste ELi keskkonna- ja kliimapolitiika elluviimiseks sobivate tehnoloogialahenduste või meetodite väljatöötamises, katsetamises või tutvustamises kohapeal konkreetses kontekstis, mille saab seejärel ulatuslikult kasutusele võtta ning rahastada neid muudest allikatest. InvestEU potentsiaali võiks kasutada oma olemuselt

strateegiliste loodusprojektide ja integreeritud projektide rahastamiseks ning programmi kasutuselevõtu toetamiseks.

Programmil LIFE on mõnes valdkonnas (loodus ja bioloogiline mitmekesisus, sealhulgas mereökosüsteemid) ainulaadne ja tähtis osa. Koostoimet ja vastastikust täiendavust on täheldatud eelkõige maaelu arengu programmides, aga ka näiteks kliimamuutustega kohanemise projektide ja katastroofohtude juhtimise vahel. Nimetatud koostoimet ja vastastikust täiendavust tuleks järgmise programmi LIFE (2021–2027) raames tugevdada, kohandades ka teadusprogrammi ulatust seoses teatavate tegevustega, mis toetavad üleminekut puhtale energeetikale ja aitavad leevendada kliimamuutusi.

Puhtale energeetikale ülemineku allprogrammi integreerimine programmiga LIFE suurendab ELi-poolse rahastamise üldist sidusust, pakkudes samal ajal suuri väljavaateid koostoime tekkimiseks keskkonna- ja kliimameetmetega.

Programmi „Euroopa horisont“ raames täiendatakse selgelt teadusuuringute ja innovatsioonimeetmete rahastamist puhta energeetika valdkonnas. Programmist „Euroopa horisont“ toetatakse eestvedajaid ning püütakse seega leida teaduslikke ja innovaatilisi lahendusi, mis aitaksid järgmisele põlvkonnale pakkuda tehnoloogiavahendeid ja häid tavasid, mida saaks hiljem korrata puhtale energeetikale ülemineku allprogrammist antava suutlikkuse suurendamise toetuse abil.

Puhtale energeetikale ülemineku allprogramm ja Euroopa ühendamise rahastu on oma laadi ja sekkumisloogika poolest vastastikku täiendavad. Euroopa ühendamise rahastu sekkumisloogikas keskse tähtsusega piiriülene mõõde.

2. ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUS JA PROPORTSIONAALSUS

• Õiguslik alus ja subsidiaarsus

Keskkonna ja kliimamuutuste valdkonnas on ELi meetmete alus Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping“) artikkel 192. See õiguslik alus hõlmab ka puhtale energeetikale üleminekut toetavat tegevust, sest see aitab otseselt kaasa kliimamuutuste leevendamisele. Juba praeguse programmi LIFE raames rahastatakse teatavaid energiatõhusust ja taastuvenergia kasutamist parandavaid tegevusi kui olulisi tegureid, mis aitavad kliimamuutusi leevendada ja toovad sageli ka keskkonnavalast kaasnevat kasu (nt parandades õhukvaliteeti).

Enamik keskkonnaprobleeme on piiriülesed või riikidevahelised ja liikmesriigid üksi ei saa neid piisavalt hästi lahendada. ELi sekkumine on vajalik, et kehtestada selliste probleemide tõhusaks käsitlemiseks asjakohased mehhanismid ning vältida koordineerimistõrkeid.

Pealegi on keskkonnaressursid Euroopa avalikud hüved, mille hea majandamine on äärmiselt oluline ühtse turu nõuetekohaseks toimimiseks.

3. JÄRELHINDAMISE, SIDUSRÜHMADEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJU HINDAMISE TULEMUSED

• Järelhindamine

Kuigi programmi LIFE 2014–2020 hiljutine vahehindamine² tehti programmi rakendamise varases etapis, kui alanud olid ainult 2014. ja 2015. aasta projektid, kinnitas see, et programmi rakendamine kulgeb tulemuslikkuse, tõhususe ja asjakohasuse poolest kavakohaselt ning programm annab panuse strateegiasse „Euroopa 2020“. Lisaks sellele peab enamik sidusrühmi programmi LIFE väga tähtsaks vahendiks keskkonna- ja kliimaprioriteetide käsitlemisel.

• Konsulteerimine sidusrühmadega

Programmi LIFE vahehindamise osana toimusid mitmesugused konsultatsioonid, sealhulgas i) 12-nädalane avalik konsultatsioon, millele saadi rohkem kui 250 vastust, ii) kuus eriuuringut, millele saadi rohkem kui 200 vastust, ning iii) üle 150 intervjuu (vajaduse korral ka kohapealsed külastused) peamiste sidusrühmade gruppidega, sealhulgas projektide toetusesaajate, projektikoordinaatorite, komisjoni talituste, EASME ametnike, seiret tegevate väliseksperptide ja rahastamisvahendite sidusrühmadega.

Arvesse võeti ka Regioonide Komitee ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust vahehindamise tulemuste kohta, sest nendes kavandati 2020. aasta järgse programmi LIFE võimalikud variandid.

Käesoleva ettepaneku koostamisel võeti lisaks sidusrühmadega peetud põhjalikele konsultatsioonidele arvesse ka vabaihenduste arvamusi ning liikmesriikides toimunud täiendavaid konsultatsioone sidusrühmadega.

Konsultatsioonid kinnitasid programmi olulisust kliima- ja keskkonnavaldkonna vajaduste ja probleemide käsitlemisel ning programmi jätkamise, sealhulgas kõigi peamiste sekkumismeetmete tähtsust. Rõhutati aga vajadust lihtsustada programmi haldamist. Soovitati tugevdada kiirendavat mõju ja integreeritud projektide potentsiaali.

• Mõjuhindang

Programmi tulemuslikkuse ja kiirendava mõju suurendamiseks uuriti kahte poliitikavarianti, pidades silmas programmi vahendite kättesaadavuse parandamist taotlejatele kõigist ELi liikmesriikidest. Positiivne hinnang anti variandile, mis näeb ette kogu riiklike kontaktpunktide võrgustiku tsentraliseeritud toetamist praeguste riiklike suutlikkuse suurendamise projektide asemel (mis on kättesaadav ainult konkreetsetele liikmesriikidele), ja leiti, et seda tuleks rakendada. Kaasrahastamise määra tõstmise varianti võib kaaluda hiljem ja võib olla kohandada seda programmi rakendamise ajal.

Kaaluti mitut lisavarianti, kuidas suurendada programmi tulemuslikkust ja kiirendavat mõju. Neile anti positiivne hinnang. Integreeritud projektide kasutamise laiendamist tulevastest strateegilistes integreeritud projektides peetakse mehhanismiks, mille mõju on praeguse programmi LIFE integreeritud projektide rakendamise kogemuse kohaselt suurim.

---

² Aruanne keskkonna ja kliimameetmete programmi (LIFE) vahehindamise kohta ([SWD\(2017\) 355 final](#)).

Esmatähtsaks peetakse strateegiliste integreeritud projektide ulatuse ja mahu suurendamist. See eeldaks eelarve suurendamist võrreldes programmi LIFE praeguse eelarvega.

Mõjuhinnangust ilmneb, et praegu 2014.–2020. aasta programmist „Horisont 2020“ antav toetus suutlikkuse suurendamiseks üleminekul puhtale energeetikale, mis aitab leevendada kliimamuutusi, tuleks üle viia järgmise mitmeaastase finantsraamistikuga programmi LIFE alla. Selle põhjuseks on programmi LIFE parem sobivus sekkumisloogika, eesmärkide ja rakendusmehhanismide poolest ning konkreetne toetusesaajate rühm võrreldes teadusuuringute ja innovatsiooni raamistikuga, mis sobib rohkem esimeste omataoliste tehnoloogialahenduste väljatöötamiseks kui nende kordamise ja laiendamise toetamiseks. Puhtale energeetikale ülemineku allprogrammi integreerimine programmiga LIFE lahendaks need puudused ning suurendaks liidupoolse rahastamise üldist sidusust, pakkudes samal ajal väljavaateid koostoime tekkimiseks muude keskkonna- ja kliimameetmetega. Kliimameetmete valdkonnas hõlmab programm LIFE 2014.–2020. programmi jätkamisel ka allprogrammi „Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine“.

Mõju hindamisel uuriti ka seda, kuidas saaks programm täita suuremat osa liidu looduse ja bioloogilise mitmekesisuse poliitika elluviimisel. Kuigi varianti, mille kohaselt hõlmaks programm suurt eelarve jagatud täitmise alla kuuluvat fondi, ei peetud tõhusaks, võib programmil LIFE olla suurem roll looduse ja bioloogilise mitmekesisuse poliitika integreerimisel muudesse ELi poliitikavaldkondadesse ja rahastamisprogrammidesse. See põhineks tasakaalustataval eelarvet täiendaval osal, mis tagaks muudest rahastamisprogrammidest pärit vahendite finantsvõimenduse.

Samuti leiti, et programm peaks jätkama bioloogilise mitmekesisuse jaoks ette nähtud väikeste toetuste rahastamist Euroopa ülemereterritooriumide bioloogilist mitmekesisust ja ökosüsteemi teenuseid (BEST) käsitleva vabatahtliku kava kaudu.

Loodust ja bioloogilist mitmekesisust käsitlevate programmiosade koondamiseks loodi keskkonna valdkonnas konkreetne allprogramm „Loodus ja bioloogiline mitmekesisus“. Keskkonna valdkonda kuulub ka allprogramm „Ringmajandus ja elukvaliteet“, mille eesmärk on toetada liidu keskkonnapoliitika teisi aspekte, eelkõige üleminekut ringmajandusele, keskkonnanressursside, nagu õhu, vee ja maa usaldusväärset ja tõhusat majandamist ning hea keskkonnajuhtimistava edendamist.

Poliitikavariandid, mille kohaselt toetatakse tulemuste kordamist ja suurendatakse nii programmi paindlikkust kui ka võimalust võtta sihikule põhilised ja esilekerkivad probleemid määruse ja mitmeaastase tööprogrammi lihtsustamise kaudu, ei avalda olulist negatiivset mõju; mõlemad variandid tuleks kasutusele võtta.

Õiguskontrollikomitee andis 13. aprillil 2018 mõjuhinnangu kohta reservatsioonidega positiivse arvamuse.

Õiguskontrollikomitee palus oma arvamuses mõjuhinnangu kavandi kohta täiendavalt selgitada järelevalvekorda ja käesoleva algatuse puhul kavandatud näitajaid. Samuti palus komitee täpsustada, millist mõju avaldab programmi LIFE ulatuse kavandatud laiendamine loodusvaldkonnas selle programmi põhimõtetele, ülesehitusele ja rakendusmehhanismile. Arvamuses esitatud soovitusel lisati aruandesse. Mõju hindamist laiendati eesmärgiga kajastada, kuidas hakatakse käsitlema puudusi, mis on praegusel programmitöö perioodil järelevalvekorras kindlaks tehtud. Programmi eesmärkidega suurema kooskõla tagamiseks muudeti ka programmi hindamiseks kasutatavate näitajate loetelu. VIII lisasse lisati

põhjalikum analüüs programmi LIFE ulatuse laiendamise variantide kohta looduse ja bioloogilise mitmekesisuse valdkonnas ning mõjuhindangus muudeti ka variandi kirjeldust.

Kokkuvõtte ja õiguskontrollikomitee positiivne arvamus on kättesaadavad aadressil <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=ia&year=2018&serviceId=11&s=Search>.

- **Lihtsustamine**

Kooskõlas uue finantsmäärusega lükatakse programmitööd ja programmi juhtimist puudutavad üksikasjalikud otsused edasi kuni mitmeaastaste tööprogrammide vastuvõtmiseni. Selles etapis tuleb võtta juhtimismenetluste lihtsustamiseks asjakohased meetmed, mis on kindlaks määratud mõjuhindangus.

4. MÕJU EELARVELE

Programmi mõju eelarvele ning selle rakendamiseks vajalikud inim- ja haldusressursid on esitatud käesolevale ettepanekule lisatud finantselgituses.

5. MUU TEAVE

- **Rakenduskavad ning järelevalve, hindamise ja aruandluse kord**

Programmi LIFE haldab otsese eelarve täitmise raames Euroopa Komisjon. Mõne komponendi rakendamine on delegeeritud rakendusametile EASME, mis loodi 2014.–2020. aasta programmi LIFE rakendamiseks. Võttes arvesse positiivset üldhinnangut praeguse programmi rakendamisele, võidakse rakendusametile delegeerida ka 2021.–2027. aasta programmi LIFE rakendamine, tingimusel et tehakse kulude-tulude analüüs ja võetakse vastu asjakohased otsused.

Hindamine toimub kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelise kokkuleppe³ punktidega 22 ja 23, milles kolm institutsiooni kinnitavad, et olemasolevate õigusaktide ja poliitika hindamine peaks moodustama aluse võimalike edasiste meetmete mõju hindamiseks. Hindamine käsitleb programmi mõju, võttes aluseks programmi näitajad/eesmärgid ning üksikasjaliku analüüsi selle kohta, mil määral võib leida, et programm on asjakohane, tulemuslik, tõhus, piisava ELi lisaväärtusega ja sidus teiste ELi poliitikasuundadega. Saadud kogemuste põhjal tehakse kindlaks puudused/probleemid ning meetmete või nende tulemuste edasise parandamise ning maksimaalse kasutamise / mõju suurendamise võimalused.

Komisjoni ettepanekus 2021.–2027. aasta mitmeaastase raamistiku kohta sätestatakse edasipüüdlikum eesmärk integreerida kliimamuutuste küsimus kõikidesse ELi programmidesse, seades üldiseks sihiks, et kliimaeesmärkide saavutamisele oleks suunatud 25 % ELi kulutustest. Käesoleva programmi panust selle üldise sihi saavutamisse jälgitakse ELi kliimamarkerite süsteemi kaudu asjakohasel lahtikirjutatuse astmel, kasutades muu hulgas täpsemat metoodikat, kui see on kättesaadav. Komisjon jätkab kord aastas kulukohustuste teabe esitamist seoses iga-aastase eelarveprojektiga.

---

³ Euroopa Parlamendi, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni vahel 13. aprillil 2016 sõlmitud institutsioonidevaheline parema õigusloome kokkulepe, ELT L 123, 12.5.2016, lk 1–14.

EL peaks jälgima ka oma bioloogilise mitmekesisusega seotud kulutusi, et täita bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni kohaseid aruandekohustusi. Tuleks täita ka muudes asjakohastes liidu õigusaktides sätestatud jälgimisnõuded.

Komisjon püüab kogu programmi ettevalmistamise, rakendamise, läbivaatamise ja hindamise protsessi käigus kindlaks teha asjakohased meetmed, et toetada programmi potentsiaali täielikku ärakasutamist kliimaeesmärkide täitmisel.

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS,

millega luuakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1293/2013

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 192,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust⁴,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust⁵,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

- (1) Liidu keskkonna-, kliima- ja asjakohane puhta energeetika poliitika ning vastavad õigusaktid on keskkonna seisundit suurel määral parandanud. Kuid endiselt on lahendamata olulised keskkonna- ja kliimaprobleemid, millel on nende tähelepanuta jätmise korral liidu ja selle kodanike heaolu jaoks märkimisväärsed negatiivsed tagajärjed.
- (2) Keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE), mis loodi Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1293/2013⁶ ajavahemikuks 2014–2020, on viimane paljudest 25 aasta jooksul rakendatud liidu programmidest, millega toetatakse keskkonna- ja kliimaalaste õigusaktide ning poliitiliste prioriteetide rakendamist. Programm hinnati hiljutisel vahehindamisel⁷ tulemuslikuks, tõhusaks ja asjakohaseks. Perioodi 2014–2020 programmi LIFE tuleks seetõttu jätkata teatavate muudatustega, mis tehti kindlaks vahehindamisel ja sellele järgnenud hindamiste käigus. Sellest

⁴ ELT C ..., ..., lk ...

⁵ ELT C ..., ..., lk ...

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1293/2013, millega luuakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 614/2007 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 185).

⁷ Keskkonna ja kliimameetmete programmi LIFE vahehindamise aruanne ([SWD\(2017\) 355 final](#)).

tulenevalt tuleks aastaga 2021. algavaks perioodiks kehtestada keskkonna ja kliimameetmete programm LIFE (edaspidi „programm“).

- (3) Et püüelda keskkonna-, kliima ja nendega seotud puhta energeetika alastes õigusaktides, poliitikas, kavades ja rahvusvaheliste koostustega seatud liidu eesmärkide ja sihtide saavutamise poole, peaks programm aitama minna üle puhtale, ringluspõhisele, energiatõhusale, vähese CO₂-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelisele majandusele, aitama kaitsta keskkonda ja parandada selle kvaliteeti ning peatada ja ümber pöörata bioloogilise mitmekesisuse vähenemine, kas otsese sekkumise või kõnealuste eesmärkide muudesse poliitikasuundadesse lõimimise abil.
- (4) Liit on võtnud kohustuse töötada välja igakülgsete meetmed ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030 kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks, milles rõhutatakse olulist seost loodusvarade pikaajalise kättesaadavuse tagamiseks vajaliku majandamise ja ökosüsteemi teenuste vahel, samuti nende seost inimeste tervise ning kestliku ja sotsiaalselt kaasava majanduskasvu vahel. Seda silmas pidades peaks programm oluliselt panustama nii majandusarengusse kui ka sotsiaalse sidususe suurendamisse.
- (5) Programm peaks aitama kaasa kestlikule arengule ning liidu keskkonna-, kliima- ja asjakohaste puhta energeetika alaste õigusaktide, strateegiate, kavade ja eelkõige selliste rahvusvaheliste kohustuste alusel võetud eesmärkide ja sihtide täitmisel nagu ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030,⁸ bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni⁹ ning ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni alusel vastu võetud Pariisi kokkulepe¹⁰ („Pariisi kliimakokkulepe“).
- (6) Üldiste eesmärkide saavutamiseks on eriti oluline ringmajanduse paketi,¹¹ kliima- ja energiapoliitika raamistikku 2030,^{12,13,14} liidu loodusalaste õigusaktide¹⁵ ning nendega seotud poliitika^{16,17,18,19,20} rakendamine.
- (7) ELi Pariisi kliimakokkuleppes tulenevate kohustuste täitmiseks on liit vaja muuta energiatõhusaks, vähese süsinikdioksiidiheitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimeliseks ühiskonnaks. See omakorda nõuab meetmeid, mis on suunatud eelkõige praegu suurima CO₂-heitega ja enimsaastavatele sektoritele ning mis aitavad ellu viia 2030. aasta energia- ja kliimapoliitika raamistikku ning liikmesriikide lõimitud riiklikke energia- ja kliimakavasid ning valmistada ette sajandi keskpaigani ulatuvat ja pikaajalist liidu kliima- ja energiastrateegiat. Programm peaks hõlmama ka

⁸ Kestliku arengu tegevuskava 2030, vastu võetud ÜRO Peaassamblee resolutsiooniga 25.9.2015.

⁹ Nõukogu 25. oktoobri 1993. aasta otsus 93/626/EMÜ bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni sõlmimise kohta (EÜT L 309, 13.12.1993, lk 1).

¹⁰ ELT L 282, 19.10.2016, lk 4.

¹¹ COM(2015) 614 final, 2.12.2015.

¹² Kliima- ja energiapoliitika raamistik aastani 2030, COM(2014) 15, 22.1.2014.

¹³ ELi strateegia kliimamuutustega kohanemiseks, COM(2013) 216, 16.4.2013.

¹⁴ Pakett „Puhast energia kõikidele eurooplastele“, COM(2016) 860 (final), 30.11.2016.

¹⁵ Loodust, rahvast ja majandust käsitlev tegevuskava, COM(2017) 198, 27.4.2017.

¹⁶ Programm „Puhast õhk Euroopale“, COM(2013) 918.

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2000. aasta direktiiv 2000/60/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse veepoliitika alane tegevusraamistik (EÜT L 327, 22.12.2000, lk 1).

¹⁸ Mullakaitse teemastrateegia, COM(2006) 231.

¹⁹ Vähese heitega liikuvuse strateegia, COM/2016/0501 final.

²⁰ Direktiivi 2014/94/EL artikli 10 lõike 6 kohane alternatiivkütuste taristu tegevuskava, 8.11.2017.

meetmeid, mis aitavad rakendada liidu kliimamuutustega kohanemise poliitikat, et vähendada kaitsetust kliimamuutuste kahjuliku mõju ees.

- (8) Puhtale energeetikale üleminek on oluline samm kliimamuutuste leevendamisel, mis toob kasu ka keskkonnale. Puhtale energeetikale ülemineku toetamiseks vajalikud suutlikkuse suurendamise meetmed, mida rahastatakse programmi „Horisont 2020“ raames kuni 2020. aastani, tuleks programmiga lõimida, kuna nende eesmärk ei ole rahastada teaduse tipptaset ja luua innovatsiooni, vaid hõlbustada juba olemasoleva tehnoloogia kasutuselevõttu, mis aitab kaasa kliimamuutuste leevendamisele. Kõnealuste suutlikkuse suurendamise meetmete programmi lisamisega on võimalik tekitada koostoiimet allprogrammide vahel ja suurendada liidu rahastamise üldist sidusust. Seepärast tuleks koguda ja levitada andmeid LIFE projektide, sealhulgas programmi „Euroopa horisont“ ja selle eelkäijate olemasolevate teadusalaste ja innovatsioonilahenduste rakendamise kohta.
- (9) Puhta energeetika alaste õigusaktide mõju hinnangutes leitakse, et liidu 2030. aasta energiatõhususe eesmärkide saavutamiseks on vaja aastatel 2021–2030 täiendavalt investeerida 177 miljardit eurot aastas. Kõige suuremad puudujäägid on seotud investeeringutega hoonete CO₂-heite vähendamisse (energiatõhusus ja väiksemahulised taastuvenergiaallikad), kus kapitali tuleb suunata laadilt väga hajutatud projektidesse. Puhtale energeetikale ülemineku allprogrammi üks eesmärk on suurendada projektide arendamise ja koondamise suutlikkust, millega aidatakse kasutada ära Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide rahalisi vahendeid ja võimendada investeeringuid puhtasse energeetikasse ka programmiga InvestEU ette nähtud rahastamisvahenditest.
- (10) Koostoime programmiga „Euroopa horisont“ peaks tagama, et keskkonna-, kliima-energiaprobleemide lahendamiseks seotud investeerimisvajadused ELis selgitatakse välja ja määratakse kindlaks nimetatud programmi strateegiliste uuringute ja innovatsiooni kavandamise protsessi käigus. Programm LIFE peaks olema jätkuvalt ELi keskkonna-, kliima- ja puhta energeetika alase poliitika ja õigusaktide rakendamise kiirendaja, sealhulgas vahend programmi „Euroopa horisont“ teadus- ja innovatsioonialaste tulemuste kasutuselevõtuks ja kohaldamiseks ning aitama neid rakendada suuremas ulatuses seal, kus need aitavad lahendada keskkonna-, kliima- või puhtale energeetikale ülemineku seotud küsimusi. Programmi „Euroopa Horisont“ Euroopa innovatsiooninõukogu võib toetada programmi LIFE projektide rakendamisest tuleneda võivate uute murdeliste ideede levitamist ja ärilist kasutuselevõttu.
- (11) Meede, mis on saanud toetust programmi alusel, võib saada toetust ka muudest liidu programmidest, tingimusel et neist toetustest ei kaeta samu kulusid. Meetmeid, mis saavad rahastust erinevate liidu programmide alusel, auditeeritakse vaid ühe korra, hõlmates kõiki asjaomaseid programme ja vastavaid kohaldatavaid eeskirju.
- (12) Liidu viimane keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise pakett²¹ näitab, et tuleb astuda olulisi samme, et kiirendada liidu keskkonnaalase õigustiku rakendamist ning tõhustada keskkonna- ja kliimaeesmärkide lõimimist teistesse

---

²¹ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele: „ELi keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine. Ühised probleemid ja ühised jõupingutused paremate tulemuste saavutamiseks“, (COM/2017/063 final).

poliitikavaldkondadesse. Seetõttu peaks programm toimima vajaliku edu katalüsaatorina uute lähenemisviiside väljatöötamise, katsetamise ja kordamise, poliitika väljatöötamise, järelevalve ja läbivaatamise, sidusrühmade kaasatuse suurendamise, ELi investeerimisprogrammide või muudest rahastamisallikatest investeringute koondamise ning selliste meetmete toetamise kaudu, mis aitavad ületada erinevaid takistusi peamiste keskkonnaõigusega ette nähtud kavade tõhusal rakendamisel.

- (13) Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamiseks ja selle tendentsi ümberpööramiseks, sealhulgas mere ökosüsteemides, on vaja toetada asjakohaste liidu õigusaktide ja poliitika (sh ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia 2020,²² nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ²³ ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ²⁴ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1143/2014²⁵) väljatöötamist, rakendamist, jõustamist ja hindamist, eelkõige luues alusteadmisi poliitika väljatöötamiseks ja rakendamiseks ning arendades, katsetades, tutvustades ja kohaldades parimaid tavasid ja lahendusi seoses väikesemahulise või konkreetsete kohalike, piirkondlike või riiklike vajadustega kohandatud tegevusega, sealhulgas terviklikud lähenemisviisid direktiivi 92/43/EMÜ kohaste tähtsusjärjestatud tegevuskavade rakendamiseks. Liit peaks jälgima bioloogilise mitmekesisusega seoses tehtavaid kulutusi, et täita oma andmete esitamise kohustusi bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni raames. Tuleks täita ka muudes asjakohastes liidu õigusaktides sätestatud jälgimisnõuded.
- (14) Hiljutised hindamised (sh ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2020 ja loodusalaste õigusaktide toimivuskontroll) näitavad, et üks peamisi liidu loodusalaste õigusaktide ja bioloogilise mitmekesisuse strateegia puuduliku rakendamise põhjuseid on ebapiisav rahastamine. Peamised liidu rahastamisvahendid (näiteks Euroopa Regionaalarengu Fond, Ühtekuuluvusfond, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfond) võivad anda olulise panuse nende vajaduste rahuldamiseks. Meetmete lõimimist saaks programmiga veelgi tõhustada selliste strateegiliste loodusprojektide kaudu, mille eesmärk on kiirendada liidu loodus- ja bioloogilise mitmekesisuse alaste õigusaktide ja poliitika rakendamist, sealhulgas direktiivi 92/43/EMÜ kohases tähtsusjärjestatud tegevuskavas sätestatud meetmed. Strateegiliste loodusprojektidega tuleks liikmesriikides toetada meetmeprogramme asjakohaste looduse ja bioloogilise mitmekesisuse alaste eesmärkide arvesse võtmiseks teistes poliitikasuundades ja rahastamisprogrammides, tagades seega asjakohaste vahendite kasutuselevõtu nende poliitikasuundade rakendamisel. Liikmesriigid võivad otsustada oma ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavas kasutada teatava osa Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi eraldistest selleks, et toetada käesolevas määruses määratletud strateegiliste loodusprojektide täiendamiseks võetavaid meetmeid.

---

²² KOM(2011) 244 (lõplik).

²³ Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.7.1992, lk 7).

²⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. novembri 2009. aasta direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7).

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2014. aasta määrus (EL) nr 1143/2014 looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide sissetoomise ja levimise ennetamise ja ohjamise kohta (ELT L 317, 4.11.2014, lk 35).

- (15) Euroopa ülemereterritooriumide bioloogilist mitmekesisust ja ökosüsteemi teenuseid käsitleva vabatahtliku kavaga (BEST) edendatakse bioloogilise mitmekesisuse, sealhulgas mere bioloogilise mitmekesisuse säilitamist ning ökosüsteemi teenuste säästvat kasutamist, sealhulgas ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise kliimamuutuste leevendamiseks ja nendega kohanemiseks, liidu äärepoolseimates piirkondades ning ülemeremaadel ja -territooriumitel. BEST on aidanud suurendada teadlikkust äärepoolseimate piirkondade ning ülemeremaade ja -territooriumide ökoloogilisest tähtsusest maailma bioloogilise mitmekesisuse säilitamisel. Ülemeremaade ja -territooriumide ministrid väljendasid oma 2017. ja 2018. aasta deklaratsioonides rahulolu kõnealuse bioloogilise mitmekesisuse kaitseks loodud väiketoetuste kava üle. On asjakohane võimaldada jätkata programmist väiketoetuste andmist bioloogilise mitmekesisuse kaitsmiseks nii äärepoolseimates piirkondades kui ka ülemeremaades ja -territooriumidel.
- (16) Ringmajanduse edendamiseks tuleb muuta mõttelaadi, kuidas disainida, toota, tarbida ja kõrvaldada materjale ja tooteid, sealhulgas plasti. Programm peaks toetama üleminekut ringmajanduse mudelile rahalise toetuse abil, mida antakse eri osalistele (ettevõtjad, ametiasutused ja tarbijad), eelkõige kohaldades, arendades ja kasutades uuesti parimat tehnoloogiat, parimaid tavasid ja lahendusi, mis on kohandatud konkreetsete kohalike, piirkondlike või riiklike vajadustega, sealhulgas jäätmekäitlus- ja jäätmetekke vältimise kavade rakendamist käsitlevate terviklike lähenemisviiside kaudu. Plastistrateegia rakendamise toetamise kaudu on võimalik võtta meetmeid eelkõige mereprügi vähendamiseks.
- (17) Liidu õhukvaliteedi poliitika pikaajaline eesmärk on saavutada õhukvaliteedi tase, mis ei põhjusta märkimisväärseid negatiivseid mõjusid ega riske inimestevahelisele. Üldsuse teadlikkus õhusaastest on suur ja kodanikud ootavad ametiasutustelt tegusid. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2016/2284²⁶ rõhutatakse liidupoolse rahastuse rolli puhta õhu eesmärkide saavutamisel. Seega peaks programm toetama projekte, sealhulgas strateegilisi integreeritud projekte, millel on potentsiaali finantsvõimendada avaliku ja erasektori vahendeid, pakkuda hea tava näiteid ja kiirendada õhukvaliteedi kavade ja õigusaktide rakendamist kohalikul, piirkondlikul, mitut piirkonda hõlmaval, riiklikul ja riikidevahelisel tasandil.
- (18) Direktiiviga 2000/60/EÜ kehtestati raamistik liidu pinna-, ranniku-, ülemineku- ja põhjavee kaitseks. Direktiivi eesmärke toetab Euroopa veevarude kaitsmise kava,²⁷ milles kutsutakse üles veepoliitika eesmärke paremini rakendama ning muude poliitikavaldkondadega põhjalikumalt lõimima. Seega peaks programm toetama projekte, mis aitavad tõhusalt rakendada direktiivi 2000/60/EÜ ja muid liidu veekogudes vee hea seisundi saavutamist toetavaid liidu õigusakte parimate tavade kohaldamise, väljatöötamise ja kordamise abil ning muude ELi programmide kohaste meetmete või muude rahastamisallikate kaudu.
- (19) Merekeskkonna kaitsmine ja taastamine on üks liidu keskkonnapoliitika üldeesmärk. Programm peaks toetama järgmist: bioloogilise mitmekesisuse ja mereökosüsteemide, eelkõige Natura 2000 merealade majandamine, kaitsmine, taastamine ja seire ning

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. detsembri 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/2284, mis käsitleb teatavate õhusaasteainete riiklike heitkoguste vähendamist, millega muudetakse direktiivi 2003/35/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2001/81/EÜ (ELT L 344, 17.12.2016, lk 1).

²⁷ KOM(2012) 673 (lõplik).

liikide kaitse kooskõlas direktiivi 92/43/EMÜ kohaste tähtsujärjestatud tegevuskavadega; hea keskkonnaseisundi saavutamine vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2008/56/EÜ²⁸; puhta ja eluterve merekeskkonna edendamine; Euroopa plastistrateegia rakendamine ringmajanduses, et lahendada eelkõige kaotatud kalapüügivahendite ja mereprügiga seotud probleeme ning liidu osalemise edendamine rahvusvahelises ookeanide majandamises, mis on oluline ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030 eesmärkide saavutamiseks ning merede hea seisundi tagamiseks ka tulevaste põlvkondade jaoks. Programmi strateegilised integreeritud projektid ja strateegilised loodusprojektid peaksid hõlmama asjakohaseid meetmeid, mille eesmärk on kaitsta merekeskkonda.

- (20) Keskkonna-, kliimamuutuste ja sellega seotud puhtale energeetikale ülemineku küsimuste juhtimise parandamiseks tuleb kaasata kodanikuühiskond, suurendades üldsuse teadlikkust, kaasates tarbijad ning laiendades sidusrühmade, sealhulgas vabaihenduste osalemist asjaomaste poliitikasuundadega seotud konsultatsioonides ja nende rakendamises.
- (21) Samal ajal kui juhtimise parandamine kõigil tasanditel peaks olema kõigi allprogrammide läbiv eesmärk, peaks programm toetama horisontaalsete keskkonnajuhtimisalaste õigusaktide väljatöötamist ja rakendamist, sealhulgas selliste õigusaktide, millega rakendatakse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Euroopa Majanduskomisjoni (UNECE) keskkonnainfo kättesaadavuse, keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsiooni²⁹.
- (22) Programmiga tuleks turuosalised ette valmistada üleminekuks puhtale ringluspõhisele, energiatõhusale, vähese CO₂-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelisele majandusele ning neid selles toetada. Selleks tuleb katsetada uusi äri võimalusi, täiendada kutseoskusi, parandada kestlike toodete ja teenuste kättesaadavust tarbijatele, kaasata ja volitada arvamusi liidreid ning katsetada uudseid meetodeid olemasolevate protsesside ja ärimaastiku kohandamiseks. Et toetada kestlike lahenduste suuremat levikut turul, tuleks taotleda üldsuse heakskiitu ja tarbijaid rohkem kaasata.
- (23) ELi tasandil rahastatakse keskkonna- ja kliimameetmetega seotud investeeringuid peamiselt liidu suurematest rahastamisprogrammidest (kliimaeesmärkide arvesse võtmine). Pidades silmas nende kiirendavat rolli, peaksid programmi raames välja töötatud strateegilised integreeritud projektid ja strateegilised loodusprojektid suurendama rahastamisvõimalusi nendest rahastamisprogrammidest ja muud rahastamisallikatest, näiteks riiklikest vahenditest, ja tekitama koostoimet.
- (24) Pidades silmas kliimamuutustega võitlemise olulisust kooskõlas liidu kohustustega rakendada Pariisi kokkulepet ning pidada kinni ÜRO kestliku arengu eesmärkidest, aitab programm võtta arvesse kliimameetmeid ja saavutada kogu eelarvet hõlmav eesmärk, mille kohaselt peaks 25 % ELi kulutustest toetama kliimaeesmärkide täitmist. Programmi alusel võetavad meetmed peaksid toetama kliimaeesmärkide

---

²⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. juuni 2008. aasta direktiiv 2008/56/EÜ, millega kehtestatakse ühenduse merekeskkonnapoliitika-alane tegevusraamistik (merestrateegia raamdirektiiv) (ELT L 164, 25.6.2008, lk 19).

²⁹ ELT L 124, 17.5.2005, lk 4.

saavutamist 61 % ulatuses programmi rahastamispaketist. Programmi ettevalmistamise ja rakendamise ajal tehakse kindlaks asjakohased meetmed ning neid hinnatakse uuesti asjakohaste hindamiste ja läbivaatamiste käigus.

- (25) Pidades silmas ELi toimimise lepingu artiklit 349 ja äärepoolseimate piirkondade konkreetseid vajadusi ja haavatavust, tuleks programmi rakendamisel pöörata piisavat tähelepanu neid piirkondi käsitlevale strateegiale³⁰. Tuleks võtta arvesse ka muid liidu poliitikasuundi kui keskkonna-, kliima- ja asjakohane puhtale energeetikale ülemineku poliitika.
- (26) Programmi rakendamise toetamiseks peaks komisjon tegema koostööd programmi riiklike kontaktpunktidega, korraldama seminare ja õpikodasid, avaldama programmi rahastatavate projektide nimekirja või viima läbi muud tegevust projekti tulemuste levitamiseks ja kogemuste, teadmiste ja parimate tavade vahetamise hõlbustamiseks ning projektitulemuste kordamiseks kogu liidus. Selline tegevus peaks keskenduma eelkõige sellistele liikmesriikidele, kus rahastamisvahendeid kasutatakse vähe, ning hõlbustama samas valdkonnas rakendatud ja käimasolevate projektide toetusesaajate, taotlejate või sidusrühmade vahelist teabevahetust ja koostööd.
- (27) Liikmesriikidevahelise koostöö hõlbustamiseks on loodud keskkonnaõiguse rakendamise ja jõustamise Euroopa Liidu võrgustik (IMPEL), Euroopa prokuröride võrgustik keskkonnaküsimustes (ENPE) ja Euroopa Liidu kohtunike foorum keskkonnaküsimustes (EUFJE), kel on ainulaadne roll liidu keskkonnavalaste õigusaktide täitmise tagamisel. Nendega aidatakse suurendada ühtsust keskkonnavalaste õigusaktide rakendamisel ja täitmise tagamisel kogu liidus, vältides sellega konkurentsi moonutamist, aidatakse parandada keskkonnajärelevalve ning õiguskaitsevahendite kvaliteeti nii liidu kui ka liikmesriikide tasandil võrgustiku kaudu ning nähakse ette teabe ja kogemuste vahetamine eri haldustasanditel, samuti keskkonnaküsimusi ja nõuete täitmise tagamise aspekte, sealhulgas järelevalve ja lubade andmise menetlusi puudutavate koolituste ja põhjalike arutelude kaudu. Võttes arvesse nende panust programmi eesmärkide täitmisse, on asjakohane lubada anda IMPELile, ENPE-le ja EUFJE-le toetust ilma projektikonkursita, et jätkata nende ühingute tegevuse toetamist. Lisaks võib vastavalt finantsmääruse üldnõuetele ka muudel juhtudel toetusetaotlust mitte nõuda, näiteks liikmesriikide poolt määratud ja nende vastutusel tegutsevatelt asutustelt, kui need liikmesriigid on liidu seadusandliku aktiga määratud toetusesaajateks.
- (28) On asjakohane kehtestada programmile rahastamispakett, mis on iga-aastase eelarvemenetluse käigus Euroopa Parlamendi ja nõukogu peamine juhised Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni vahel 2. detsembril 2013. aastal eelarvedistsipliini, eelarvealase koostöö ning usaldusväärse finantsjuhtimise kohta sõlmitud institutsioonidevahelise kokkuleppe³¹ punkti 17 tähenduses.
- (29) Käesoleva määruse suhtes kohaldatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu poolt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 322 alusel vastu võetud horisontaalseid rahastamiseskirju. Kõnealused eeskirjad on sätestatud finantsmääruses ning nendega määratakse eelkõige kindlaks kord liidu eelarve koostamiseks ja täitmiseks toetuste,

³⁰ COM(2017) 623 final.

³¹ ELT C 373, 20.12.2013, lk 1.

hangete, auhindade ja eelarve kaudse täitmise kaudu ning nähakse ette eeskirjad finantshalduses osalejate vastutuse kontrollimiseks. ELi toimimise lepingu artikli 322 alusel vastu võetud eeskirjad puudutavad ka liidu eelarve kaitsmist juhul, kui liikmesriikides esineb üldistunud puudusi õigusriigi toimimises, kuna õigusriigi põhimõtte on usaldusväärse finantsjuhtimise ja tulemusliku ELi-poolse rahastamise oluline eeltingimus.

- (30) Vastavalt finantsmäärusele, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL, Euratom) nr 883/2013³² ning nõukogu määrustele (Euratom, EÜ) nr 2988/95³³, (Euratom, EÜ) nr 2185/96³⁴ ja (EL) 2017/1939³⁵ tuleb liidu finantshuve kaitsta proportsionaalsete meetmetega, mis hõlmavad õigusnormide rikkumise ja pettuste ärahoidmist, avastamist, korrigeerimist ja uurimist, kaotatud, alusetult väljamakstud või ebaõigesti kasutatud summade tagasinõudmist ja vajaduse korral halduskaristuste kehtestamist. Eelkõige võib Euroopa Pettustevastane Amet (OLAF) korraldada uurimisi, sealhulgas kohapealseid kontrole ja inspekteerimisi vastavalt määrusele (EL, Euratom) nr 883/2013 ning määrusele (Euratom, EÜ) nr 2185/96 ja neis määrustes sätestatud korras, et teha kindlaks, kas on esinenud pettust, korruptsiooni või muud liidu finantshuve kahjustavat ebaseaduslikku tegevust. Vastavalt määrusele (EL) 2017/1939 võib Euroopa Prokuratuur uurida pettusi ja muid ebaseaduslikke toiminguid, mis mõjutavad liidu finantshuve, ja esitada nende kohta süüdistusi, nagu on ette nähtud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2017/1371³⁶. Finantsmääruse kohaselt peab iga isik või üksus, kes saab liidu rahalisi vahendeid, tegema liidu finantshuvide kaitsel täielikult koostööd ja andma komisjonile, OLAFile, Euroopa Prokuratuurile ja Euroopa Kontrollikojale vajalikud õigused ja juurdepääsu ning tagama, et kolmandad isikud, kes on kaasatud liidu vahendite haldamisse, annaksid samaväärsed õigused.
- (31) Rahastamisliikide ning rakendamismeetodite valimisel tuleks lähtuda sellest, kas nende kaudu on võimalik täita meetme konkreetseid eesmärke ja saada tulemusi, võttes eelkõige arvesse kontrollimise kulusid, halduskoormust ja huvide konflikti tekkimise ohtu. Toetuste puhul tuleks kaaluda selle raames ühekordsete maksete, kindlasummaliste maksete ja ühikukulude astmestiku kasutamist.
- (32) Käesoleva programmi poliitilisi eesmärke tuleks samuti rahastada InvestEU poliitikavaldkonna rahastamisvahendi(te) [...] kaudu ja eelarvetagatise alusel.

³² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. septembri 2013. aasta määrus (EL, Euratom) nr 883/2013, mis käsitleb Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) juurdlusi ning millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1073/1999 ja nõukogu määrus (Euratom) nr 1074/1999 (ELT L 248, 18.9.2013, lk 1).

³³ Nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määrus (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse kohta (EÜT L 312, 23.12.1995, lk 1).

³⁴ Nõukogu 11. novembri 1996. aasta määrus (Euratom, EÜ) nr 2185/96, mis käsitleb komisjoni tehtavat kohapealset kontrolli ja inspekteerimist, et kaitsta Euroopa ühenduste finantshuve pettuste ja igasuguse muu eeskirjade eiramiste eest (EÜT L 292, 15.11.1996, lk 2).

³⁵ [Full title + OJL info].

³⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/1371, mis käsitleb võitlust liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu kriminaalõiguse abil (ELT L 198, 28.7.2017, lk 29).

- (33) Vastavalt nõukogu otsuse 2013/755/EL³⁷ artiklile 94 on ülemeremaal ja -territooriumidel asuvad üksused rahastamiskõlblikud, kui programmi eeskirjadest ja eesmärkidest või võimalikest kokkulepetest liikmesriigiga, millega vastav ülemeremaa või -territoorium on seotud, ei tulene teisiti. Nende üksuste osalemine programmis peaks keskenduma eeskätt looduse ja bioloogilise mitmekesisuse allprogrammi projektidele.
- (34) Programm peaks olema avatud kolmandatele riikidele vastavalt nende riikide ja liidu vahelistele lepingutele, milles lepatakse kokku konkreetsed osalemise tingimused.
- (35) Kolmandad riigid, mis on Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) liikmed, võivad liidu programmides osaleda vastavalt koostööle, mis on kehtestatud EMP lepinguga, mille alusel vastu võetud otsusega on ette nähtud programmide rakendamine. Kolmandad riigid võivad osaleda ka muude õiguslike vahendite alusel. Käesoleva määrusega tuleks kehtestada erisäte, et anda vastutavale eelarvevahendite käsutajale Euroopa Pettustevastasele Ametile (OLAF) ja Euroopa Kontrollikojale vajalikud õigused ja nõutav juurdepääs, et nad saaksid täielikult kasutada oma vastavaid volitusi.
- (36) Vastavalt 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelise parema õigusloome kokkuleppe punktidele 22 ja 23 on vaja programmi hinnata konkreetsete järelevalvenõuete alusel kogutud teabe põhjal, vältides samal ajal ülereguleerimist ja halduskoormust, eelkõige liikmesriikides. Need nõuded võivad vajaduse korral hõlmata ka mõõdetavaid näitajaid, mille alusel hinnatakse programmi tulemusi kohapeal. Programmi täielik mõju saavutatakse tänu kaudsele, pikaajalisele ja raskesti mõõdetavale panusele kõigi liidu keskkonna- ja kliimaeesmärkide täitmisel. Programmi järelevalveks tuleks käesolevas määruses sätestatud tulemusnäitajaid ja jälgimisnõudeid täiendada, koondades konkreetse projekti tasandi näitajad, mida kirjeldatakse tööprogrammides või konkursikutsetes, muu hulgas seoses Natura 2000 võrgustiku ja teatavate õhusaasteainete heitega.
- (37) Selleks et näitajaid oleks võimalik läbi vaadata, tuleks komisjonile anda õigus võtta kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 290 vastu õigusakte, et muuta näitajaid, mida kasutatakse aru andmisel programmi edukusest selle üld- ja erieesmärkide saavutamisel, pidades eelkõige silmas nende näitajate ühtlustamist muudes liidu programmides kasutatavate näitajatega. On eriti oluline, et komisjon viiks oma ettevalmistava töö käigus läbi asjakohaseid konsultatsioone, sealhulgas ekspertide tasandil, ja et kõnealused konsultatsioonid viidaks läbi kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega. Eelkõige selleks, et tagada delegeeritud õigusaktide ettevalmistamises võrdne osalemine, saavad Euroopa Parlament ja nõukogu kõik dokumendid liikmesriikide ekspertidega samal ajal ning nende ekspertidel on pidev juurdepääs komisjoni eksperdirühmade koosolekutele, kus arutatakse delegeeritud õigusaktide ettevalmistamist.
- (38) Kuna käesoleva määruse eesmärke, nimelt kestliku arengu toetamine ning liidu keskkonna- ja kliimaalastes ning asjakohastes puhtale energeetikale üleminekut käsitlevates õigusaktides, strateegiatel, kavades või rahvusvaheliste kohustustega

---

³⁷ Nõukogu 25. novembri 2013. aasta otsus 2013/755/EL ülemeremaal ja -territooriumide Euroopa Liiduga assotsieerimise kohta („ÜMTde assotsieerimise otsus“) (ELT L 344, 19.12.2013, lk 1).

seatud eesmärkide ja sihtide saavutamisele kaasaaitamine, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada ning käesoleva määruse ulatuse ja toime tõttu on neid pigem parem saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev määrus nimetatud eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale.

(39) Seetõttu tuleks määrus (EL) nr 1293/2013 kehtetuks tunnistada,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

I PEATÜKK ÜLDSÄTTED

Artikkel 1 *Reguleerimisese*

Käesoleva määrusega kehtestatakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) (edaspidi „programm“).

Selles sätestatakse programmi eesmärgid, eelarve aastateks 2021–2027, ELi-poolse rahastamise vormid ja selle rahastamise eeskirjad.

Artikkel 2 *Mõisted*

Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

- (1) „strateegiline loodusprojekt“ – projekt, millega toetatakse liidu looduse ja bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide täitmist, rakendades liikmesriikides sidusaid meetmeprogramme nende eesmärkide arvesse võtmiseks muudes poliitikavaldkondades ja rahastamisvahendites, sealhulgas direktiivi 92/43/EMÜ kohase tähtsusjärjestatud tegevuskava koordineeritud rakendamise kaudu;
- (2) „strateegiline integreeritud projekt“ – projekt, millega ühes või mitmes piirkonnas või riigis rakendatakse liikmesriikide ametiasutustes välja töötatud keskkonna- või kliimastrateegiaid või tegevuskavu, mis on nõutud konkreetse keskkonna-, kliima- või puhta energeetika alase asjakohase liidu õigusakti või poliitikaga, tagades samal ajal sidusrühmade kaasamise ning edendades koostööd vähemalt ühe muu asjakohase liidu, riikliku või erasektori rahastamisallikaga ning kaasates selle;
- (3) „tehnilise abi projekt“ – projekt, millega toetatakse võimekuse suurendamist, et osaleda standardsetes meetmeprojektides, strateegiliste integreeritud projektide ettevalmistamisel, muude liidu rahastamisvahendite kasutamise või muude meetmete ettevalmistamisel, mis on vajalikud, et valmistada ette muude programmist, sellele eelnenud programmidest või muudest liidu programmidest rahastatud projektide tulemuste täiendamist või kordamist, pidades silmas artiklis 3 sätestatud eesmäärke;

- (4) „standardne meetmeprojekt“ – projekt, v.a strateegiline integreeritud projekt, strateegiline loodusprojekt või tehnilise abi projekt, mille eesmärk on täita programmi erieesmärke, mis on sätestatud artikli 3 lõikes 2;
- (5) „segarahastamistoiming“ – liidu eelarvest, sealhulgas määruse (EL, Euratom) 2018/... („finantsmäärus“) artikli 2 punkti 6 kohaselt segarahastamisvahendi raames korraldatud tegevus, milles kombineeritakse tagastamatus vormis antav toetus ja/või ELi eelarvest toetatavad rahastamisvahendid ja arenguabi või muude avalik-õiguslike finantseerimisasutuste rahastamisvahendid ning erasektori finantseerimisasutuste või investorite rahastamisvahendid;
- (6) „õigussubjekt“ – füüsiline või juriidiline isik, kes on asutatud ja sellisena tunnustatud siseriikliku õiguse, liidu õiguse või rahvusvahelise õiguse alusel, kellel on iseseisev õigusvõime ning õigus enda nimel toimides teostada õigusi ja kanda kohustusi, või üksus, mis ei ole juriidiline isik vastavalt finantsmääruse artikli 190 lõike 2 punktile c.

Artikkel 3 *Programmi eesmärgid*

1. Programmi üldine eesmärk on toetada üleminekut puhtale, ringluspõhisele, energiatõhusale, vähese CO₂-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelisele majandusele, sealhulgas puhtale energeetikale ülemineku, keskkonna kaitsmise ja keskkonna kvaliteedi parandamise ning bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamise ja selle tendentsi ümberpööramise kaudu, toetades seeläbi kestlikku arengut.
2. Programmi konkreetsed eesmärgid on järgmised:
  - (a) arendada, tutvustada ja edendada uuenduslikke meetodeid ja lähenemisviise, mis on vajalikud liidu keskkonna- ja kliimaalaste õigusaktide ja poliitikavaldkondade eesmärkide saavutamiseks, millest üks on üleminek puhtale energeetikale, ning aidata kaasa looduse ja bioloogilise mitmekesisusega seotud parimate tavade kohaldamisele;
  - (b) toetada asjakohaste liidu õigusaktide ja poliitikavaldkondade arendamist, rakendamist, järelevalvet ja jõustamist, muu hulgas tõhustades juhtimist avaliku ja erasektori osalejate suutlikkuse suurendamise ja kodanikuühiskonna kaasamise kaudu;
  - (c) hoogustada edukate tehniliste ja poliitikaga seotud lahenduste ulatuslikku kasutuselevõttu, et rakendada asjakohaseid liidu õigusakte ja poliitikat tulemuste kordamise, seotud eesmärkide muude poliitikasuundade ning avaliku ja erasektori tavadega lõimimise, investeringute hankimise ja rahastamise kättesaadavuse parandamise kaudu.

Artikkel 4 *Programmi ülesehitus*

Programm on üles ehitatud järgmiselt:

- (7) valdkond „Keskkond“, mis hõlmab:
- (a) allprogrammi „Loodus ja bioloogiline mitmekesisus“;
  - (b) allprogrammi „Ringmajandus ja elukvaliteet“;
- (8) valdkond „Kliimameetmed“, mis hõlmab:
- (a) allprogrammi „Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine“;
  - (b) allprogrammi „Puhtale energeetikale üleminek“.

Artikkel 5
Eelarve

3. Rahastamispakett programmi rakendamiseks ajavahemikul 2021–2027 on 5 450 000 000 eurot jooksevhindades.
4. Lõikes 1 osutatud summa suunav jaotus on järgmine:
- (c) 3 500 000 000 eurot valdkonnale „Keskkond“, millest
    - (1) 2 150 000 000 eurot looduse ja bioloogilise mitmekesisuse allprogrammile;
    - (2) 1 350 000 000 eurot ringmajanduse ja elukvaliteedi allprogrammile;
  - (d) 1 950 000 000 eurot valdkonnale „Kliimameetmed“, millest
    - (1) 950 000 000 eurot kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise allprogrammile ning
    - (2) 1 000 000 000 eurot puhtale energeetikale ülemineku allprogrammile.
5. Punktides 1 ja 2 osutatud summasid kohaldatakse ilma, et see piiraks paindlikkussätteid, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) ...³⁸ [the new Multiannual Financial Framework Regulation] ning finantsmääruses.
6. Lõikes 1 nimetatud summat võib kasutada selleks, et rahastada programmi rakendamiseks vajalikku tehnilist ja haldusabi, näiteks ettevalmistus-, järelevalve-, kontrolli-, auditi- ja hindamise meetmed, sealhulgas ettevõtete infotehnoloogiasüsteemid.
7. Programmist võib rahastada komisjoni rakendatud tegevust, millega toetatakse liidu keskkonna- ja kliimaalaste ning asjakohaste puhtale energeetikale üleminekut käsitlevate õigusaktide ja poliitikameetmete ning vastavate õigusaktide ettevalmistamist, rakendamist ja arvesse võtmist artiklis 3 osutatud eesmärkide saavutamiseks. Selline tegevus võib hõlmata järgmist:

---

³⁸ [Please insert full title and OJ info]

- (e) teave ja teavitamine, sealhulgas teadlikkuse suurendamise kampaaniad. Käesoleva määruse alusel teavitustegevuseks eraldatavad vahendid hõlmavad ka liidu poliitiliste prioriteetide propageerimist ning liidu keskkonna- ja kliimaalaste või asjakohaste puhtale energeetikale üleminekut käsitlevate õigusaktide rakendamise ja ülevõtmise seisu tutvustamist;
- (f) uuringud, ülevaated, mudeldamine ja stsenaariumide väljatöötamine;
- (g) programmist mitte rahastatavate projektide ning poliitika, programmide ja õigusaktide ettevalmistamine, rakendamine, järelevalve, kontroll ja hindamine;
- (h) seminarid, konverentsid ja koosolekud;
- (i) koostöövõrgustikud ning parimate tavade platvormid;
- (j) muu tegevus.

Artikkel 6

Programmiga ühinenud kolmandad riigid

8. Programm on avatud järgmistele kolmandatele riikidele:

- (k) Euroopa Majanduspiirkonda (EMP) kuuluvad Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni (EFTA) riigid vastavalt EMP lepingus sätestatud tingimustele;
- (l) ühinevad riigid, kandidaatriigid ja potentsiaalsed kandidaatriigid vastavalt nende riikide liidu programmides osalemise üldpõhimõtetele ja üldtingimustele, mis on sätestatud vastavates raamlepingutes ja assotsiatsiooninõukogu otsustes või muudes samalaadsetes kokkulepetes ning vastavalt eritingimustele, mis on sätestatud liidu ja nende riikide vahelistes rahvusvahelistes lepingutes;
- (m) Euroopa naabruspoliitika alla kuuluvad riigid vastavalt nende riikide liidu programmides osalemise üldpõhimõtetele ja üldtingimustele, mis on sätestatud vastavates raamlepingutes ja assotsiatsiooninõukogu otsustes või muudes samalaadsetes kokkulepetes ning vastavalt eritingimustele, mis on sätestatud liidu ja nende riikide vahelistes rahvusvahelistes lepingutes;
- (n) muud kolmandad riigid vastavalt tingimustele, mis on sätestatud kolmanda riigi osalemist liidu programmides käsitlevas erikokkuleppes, tingimusel et sellega
  - tagatakse õiglane tasakaal liidu programmides osaleva kolmanda riigi osamaksete ja saadava kasu vahel;
  - nähakse ette programmides osalemise tingimused, sealhulgas üksikute programmide osamaksete ja halduskulude arvutus. Kõnealused osamaksed loetakse vastavalt finantsmääruse artikli [21 lõikele 5] sihtotstarbeliseks tuluks;
  - neid ei anta kolmandale riigile otsustusõigust programmi üle;

- tagatakse liidu õigus tagada usaldusväärne finantsjuhtimine ja kaitsta oma finantshuve.
9. Kui programmis osaleb kolmas riik rahvusvahelise lepingu raames võetud otsuse või muu õigusliku vahendi alusel, annab see riik vastutavale eelarvevahendite käsutajale, Euroopa Pettustevastasele Ametile (OLAF) ja Euroopa Kontrollikojale vajalikud õigused ja nõutava juurdepääsu, et nad saaksid täielikult kasutada oma vastavaid volitusi. OLAFi puhul hõlmavad need õigused ka õigust toimetada juurdlusi, sealhulgas teha kohapealseid kontrolle ja inspekteerimisi, mis on ette nähtud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL, Euratom) nr 883/2013, mis käsitleb Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) juurdlusi.

Artikkel 7

Koostoime muude liidu programmidega

Programmi rakendatakse viisil, mis tagab selle kooskõla Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondiga, programmiga „Euroopa horisont“, Euroopa ühendamise rahastuga ja programmiga InvestEU, et tekitada koostoimet, eriti strateegiliste loodusprojektide ja strateegiliste integreeritud projektide puhul, ning toetada programmi raames väljatöötatud lahenduste kasutuselevõttu ja kordamist.

Artikkel 8

ELi-poolse rahastamise rakendamine ja vormid

10. Programmi rakendatakse eelarve otsese täitmise korras vastavalt finantsmäärusele või eelarve kaudse täitmise korras koostöös finantsmääruse artikli [61 lõike 1 punktis c] osutatud asutustega.
11. Programmist võib anda rahalisi toetusi ükskõik millises finantsmäärusekohases vormis, eelkõige toetuste, auhindade ja hangetena. Rahastamine võib toimuda ka segarahastamistoimingutes kasutatavate rahastamisvahendite kaudu.

II PEATÜKK OSALEMISTINGIMUSED

Artikkel 9

Toetused

Programmi raames antakse ja hallatakse toetusi kooskõlas finantsmääruse VIII jaotisega.

Artikkel 10

Rahastamiskõlblikud meetmed

12. Rahastamiskõlblikud on üksnes meetmed, millega täidetakse artiklis 3 osutatud eesmärged.

13. Toetustega võib rahastada järgmist liiki meetmeid:
- (o) artikli 4 punkti 1 alapunktis a osutatud allprogrammi strateegilised loodusprojektid;
  - (p) artikli 4 punkti 1 alapunktis b ning punkti 2 alapunktides a ja b osutatud alaprogrammide strateegilisi integreeritud projekte;
  - (q) tehnilise abi projekte;
  - (r) standardseid meetmeprojekte;
  - (s) muid meetmeid, mis on vajalikud artikli 3 lõikes 1 sätestatud üldeesmärgi saavutamiseks.
14. Selliseid looduse ja bioloogilise mitmekesisuse allprogrammi projekte, mis puudutavad Natura 2000 alade majandamist, taastamist ja seiret kooskõlas direktiividega 92/43/EMÜ ja 2009/147/EÜ, toetatakse direktiivi 92/43/EMÜ kohaste tähtsusjärjestatud tegevuskavade alusel.
15. Toetustest võib rahastada tegevust väljaspool liitu tingimusel, et projekt täidab liidu keskkonna- ja kliimaalaseid eesmärke ning liiduväline tegevus on vajalik, et tagada liikmesriikide territooriumil võetud meetmete tulemuslikkus.
16. Tegevustoetustest rahastatakse selliste mittetulundusüksuste toimimist, kes osalevad liidu õigusaktide ja poliitika väljatöötamises, rakendamises ja nende täitmise tagamises ning kes tegutsevad peamiselt keskkonna- või kliimameetmete valdkonnas, sealhulgas üleminek puhtale energeetikale.

Artikkel 11
Rahastamiskõlblikud üksused

17. Lisaks finantsmääruse artiklis [197] sätestatud kriteeriumidele kehtivad lõigetes 2–3 esitatud rahastamiskõlblikkuse kriteeriumid.
18. Rahastamiskõlblikud on järgmised üksused:
- (t) i) juriidilised isikud, kes on asutatud mõnes järgmistest riikidest või territooriumidest:
    - (1) liikmesriik või sellega seotud ülemeremaa või -territoorium;
    - (2) programmiga ühinenud kolmas riik;
    - (3) muu tööprogrammis loetletud kolmas riik punktides 4–6 sätestatud tingimustel;
  - (u) iga juriidiline isik, kes on loodud liidu õiguse alusel, või iga rahvusvaheline organisatsioon.
19. Füüsilised isikud rahastamiskõlblikud ei ole.

20. Juriidilised isikud, kes on asutatud kolmandas riigis, mis ei ole programmiga ühinenud, võivad erandkorras osaleda, kui see on vajalik konkreetse meetme eesmärkide saavutamiseks, et tagada liidu meetmete tulemuslikkus.
21. Juriidilised isikud, kes osalevad konsortsiumis, mis koosneb vähemalt kolmest sõltumatust üksusest, mis on asutatud eri liikmesriikides või nendega seotud ülemeremaades või -territooriumidel või programmiga ühinenud kolmandates riikides või muudes kolmandates riikides, on rahastamiskõlblikud.
22. Juriidilised isikud, kes on asutatud kolmandas riigis, mis ei ole programmiga ühinenud, peaksid oma osalemise kulud üldjuhul ise kandma.

Artikkel 12 *Projektikonkursid*

Ilma et see piiraks finantsmääruse artikli [188] kohaldamist, võib toetusi anda ilma projektikonkursita I lisas loetletud asutustele.

Artikkel 13 *Hindamiskriteeriumid*

Hindamiskriteeriumid esitatakse konkursikutses, võttes arvesse järgmist:

- (b) programmist rahastatavate projektidega peab hoiduma programmi keskkonna-, kliima- või asjakohaste puhta energeetika alaste eesmärkide kahjustamisest ning võimaluse korral edendama keskkonnahoidlike riigihangete kasutamist;
- (c) eelistatakse projekte, mis annavad lisakasu ja suurendavad artiklis 4 osutatud allprogrammide vahelist koostoimet;
- (d) eelistatakse projekte, millel on suurim potentsiaal kordamiseks ja avalikus või erasektoris kasutuselevõtuks või suurimate investeeringute või rahaliste vahendite saamiseks;
- (e) tagatakse standardprojekti tulemuste korratavus;
- (f) projektid, mis põhinevad muude programmist, sellele eelnenud programmidest või muudest liidu vahenditest rahastatud projektide tulemustel või täiendavad neid, saavad hindamisel lisapunkte;
- (g) Võimaluse korral pööratakse erilist tähelepanu projektidele erivajadustega või haavatavates geograafilistes piirkondades, näiteks teatavate keskkonnaprobleemide või looduslike piirangutega alad, piiriülesed alad või äärepoolseimad piirkonnad.

Artikkel 14 *Maa ostuga seotud rahastamiskõlblikud kulud*

Lisaks finantsmääruse artiklis [186] sätestatud kriteeriumidele, käsitatakse maa ostmisega seotud kulud rahastamiskõlblikena eeldusel, et on täidetud järgmised tingimused:

- (i) ost aitab kaasa direktiivi 92/43/EMÜ artikli 3 alusel loodud Natura 2000 võrgustiku parendamisele, hooldamisele ja terviklikkuse taastamisele, muu hulgas ühenduste parandamisele koridoride, puhkepaikade või rohelise taristu muude elementide abil;
- (j) maaost on ainuke kulutasuv või kõige kulutasuvam viis soovitud kaitse-eesmärgi saavutamiseks;
- (k) ostetud maa eraldatakse selliseks pikaajaliseks kasutuseks, mis on kooskõlas programmi erieesmärkidega;
- (l) asjaomane liikmesriik tagab üleandmise teel või muul viisil sellise maa pikaajalise kasutuse looduskaitse eesmärkidel.

Artikkel 15

Kumulatiivne, täiendav ja kombineeritud rahastamine

- 23. Meede, mis on saanud toetust liidu muu programmi alusel, võib saada toetust ka programmist LIFE, tingimusel et neist toetustest ei kaeta samu kulusid. Liidu programmist antud rahastuse suhtes kohaldatakse selle programmi eeskirju. Kumulatiivne rahastus ei tohi ületada meetme rahastamiskõlblikke kogukulusid ning erinevatest liidu programmidest antava toetuse võib arvutada proportsionaalselt vastavalt toetuse andmise tingimusi käsitlevate dokumentidega.
- 24. Meetmed, millele on antud kvaliteedimärgis või mis vastavad järgmistele kumulatiivsetele, võrreldavatele tingimustele:
  - (a) neid on hinnatud programmi projektikonkursi alusel;
  - (b) need vastavad kõnealuse projektikonkursiga ette nähtud kvaliteedi miinimumnõuetele;
  - (c) eelarvepiirangute tõttu ei saa neid selle projektikonkursi alusel rahastada,

võivad saada toetust Euroopa Regionaalarengu Fondist, Ühtekuuluvusfondist, Euroopa Sotsiaalfond+-st või Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist kooskõlas määruse (EL) XX [ühissätete määrus] artikli [67] lõikega 5 ning määruse (EL) XX [ühise põllumajanduspoliitika rahastamine, haldamine ja järelevalve] artikliga 8, tingimusel et need meetmed on kooskõlas asjaomase programmi eesmärkidega. Kohaldatakse toetust andva fondi eeskirju.

III PEATÜKK SEGARAHASTAMISTOIMINGUD

Artikkel 16

Segarahastamistoimingud

Käesoleva programmi kohased segarahastamistoimingud tehakse kooskõlas [InvestEU määruse] ja finantsmääruse X jaotisega.

IV PEATÜKK
KAVANDAMINE, JÄRELEVALVE, ARUANDLUS JA HINDAMINE

Artikkel 17
Tööprogramm

25. Programmi rakendatakse finantsmääruse artiklis 110 osutatud vähemalt kahe mitmeaastase tööprogrammi kaudu. Tööprogrammis esitatakse vajaduse korral segarahastamistoimingute jaoks ette nähtud kogusumma.
26. Igas mitmeaastases tööprogrammis esitatakse üksikasjalikult kooskõlas artiklis 3 sätestatud eesmärkidega alljärgnev:
- (d) vahendite jaotamine iga allprogrammi vajaduste vahel ja eri rahastamisliikide vahel;
  - (e) selliste artikli 10 lõike 2 punktides c ja d osutatud projektide teemad või konkreetsed vajadused, mille puhul on ette nähtud eelnev vahendite eraldamine;
  - (f) kavad, mille puhul võib taotleda eelnevat rahastamist seoses artikli 10 lõike 2 punktis b osutatud projektidega;
  - (g) maksimaalne rahastamiskõlblikkusperiood projekti rakendamiseks.

Artikkel 18
Järelevalve ja aruandlus

27. Näitajad, mille abil antakse aru artiklis 3 sätestatud programmi eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude kohta, on esitatud II lisas.
28. Programmi eesmärkide saavutamiseks tehtud edusammude tulemusliku hindamise tagamiseks on komisjonil õigus võtta kooskõlas artikliga 21 vastu delegeeritud õigusakte II lisa muutmiseks, et selles esitatud näitajad vajaduse korral läbi vaadata või neid täiendada või lisada käesolevasse määrusesse sätteid järelevalve- ja hindamisraamistiku kehtestamise kohta.
29. Tulemusaruannete süsteem peab tagama, et programmi rakendamise ja tulemuste järelevalveks vajalikke andmeid kogutakse tõhusalt, tulemuslikult ja õigeaegselt. Selleks kehtestatakse liidu vahendite saajatele proportsionaalsed aruandlusnõuded, et võimaldada koguda koondatavaid projekti tasandil tulemuste ja mõju näitajaid kõigi oluliste keskkonna- ja kliimapoliitikaga seotud erieesmärkide kohta, sealhulgas Natura 2000 võrgustiku ja teatavate õhusaasteainete, sealhulgas CO₂, atmosfääriheite kohta.
30. Komisjon kontrollib korrapäraselt kliima ja bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide arvesse võtmist, sealhulgas kulutuste summat, ja annab sellest regulaarselt aru. Käesoleva määruse panust kogu eelarvet hõlmava eesmärgi saavutamisele, mille kohaselt peaks 25 % ELi kulutustest toetama kliimameetmeid, jälgitakse liidu kliimamarkerite süsteemi kaudu. Bioloogilise mitmekesisusega seotud kulutuste

jälgimiseks kasutatakse spetsiaalset markerite kogumit. Neid jälgimismeetodeid kasutatakse selliste kulukohustuste täitmisega seotud assigneeringute asjakohasel eristustasemel kvantifitseerimiseks, mis peaksid aitama saavutada kliima- ja bioloogilise mitmekesisuse eesmärke mitmeaastase finantsraamistiku perioodil 2021–2027. Kulutused esitatakse igal aastal eelarve koostamiseks tehtavas programmi kirjelduses. Programmi panust liidu kliima- ja bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide täitmise käsitletakse korrapäraselt hindamiste kontekstis ja aastaaruandes.

31. Komisjon hindab programmi koostoimet liidu muude täiendavate programmide ning selle allprogrammide vahel.

Artikkel 19 *Hindamine*

32. Hindamised toimuvad piisavalt aegsasti, et nende tulemusi saaks kasutada otsustamisprotsessis.
33. Programmi vahehindamine toimub siis, kui programmi rakendamise kohta on saanud kättesaadavaks piisavalt teavet, ent mitte hiljem kui neli aastat pärast programmi rakendamise algust.
34. Programmi rakendamise lõpul, kuid mitte hiljem kui neli aastat pärast artikli 1 teises lõigus nimetatud tähtaja möödumist, viib komisjon läbi programmi lõpphindamise.
35. Komisjon edastab hindamise tulemused koos oma kommentaaridega Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele.

V PEATÜKK ÜLEMINEKU- JA LÕPPSÄTTED

Artikkel 20 *Teave, kommunikatsioon ja avalikustamine*

36. Liidu rahaliste vahendite saajad tunnistavad liidu rahaliste vahendite päritolu ja tagavad selle nähtavuse (eriti projekte ja nende tulemusi reklaamides), andes eri sihtrühmadele, sealhulgas meediale ja üldsusele selle kohta sidusat, tulemuslikku ja proportsionaalset suunatud teavet.
37. Komisjon rakendab programmi ning selle meetmete ja tulemustega seotud teavitus- ja kommunikatsioonimeetmeid. Programmile eraldatud rahalised vahendid peavad ühtlasi aitama kaasa liidu poliitiliste prioriteetide tutvustamisele, niivõrd kui need on seotud artiklis 3 osutatud eesmärkidega.

Artikkel 21
Delegeeritud volituste rakendamine

38. Komisjonile antakse õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte käesolevas artiklis sätestatud tingimustel.
39. Artiklis 18 lõikes 2 osutatud õigus võtta vastu delegeeritud õigusakte antakse komisjonile kuni 31. detsembrini 2028.
40. Euroopa Parlament või nõukogu võib artikli 18 lõikes 2 osutatud volituste delegeerimise igal ajal tagasi võtta. Tagasivõtmise otsusega lõpetatakse otsuses nimetatud volituste delegeerimine. Otsus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas* või otsuses nimetatud hilisemal kuupäeval. See ei mõjuta juba jõustunud delegeeritud õigusaktide kehtivust.
41. Enne delegeeritud õigusakti vastuvõtmist konsulteerib komisjon kooskõlas 13. aprilli 2016. aasta institutsioonidevahelises parema õigusloome kokkuleppes sätestatud põhimõtetega iga liikmesriigi määratud ekspertidega.
42. Niipea kui komisjon on delegeeritud õigusakti vastu võtnud, teeb ta selle samal ajal teatavaks Euroopa Parlamendile ja nõukogule.
43. Artikli 18 lõike 2 alusel vastu võetud delegeeritud õigusakt jõustub üksnes juhul, kui Euroopa Parlament või nõukogu ei ole kahe kuu jooksul pärast õigusakti teatavakstegemist Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitanud selle suhtes vastuväidet või kui Euroopa Parlament ja nõukogu on enne selle tähtaja möödumist komisjonile teatanud, et nad ei esita vastuväidet. Euroopa Parlamendi või nõukogu algatusel pikendatakse seda tähtaega kahe kuu võrra.

Artikkel 22
Kehtetuks tunnistamine

Määrus (EL) nr 1293/2013 tunnistatakse kehtetuks alates 1. jaanuarist 2021.

Artikkel 23
Üleminekusätted

44. Käesolev määrus ei mõjuta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 614/2007³⁹ ning määruse (EÜ) nr 1293/2013 kohaste asjaomaste meetmete jätkumist või muutmist kuni nende meetmete lõpetamiseni ning neid kohaldatakse asjaomaste projektide suhtes kuni nende lõpetamiseni.
45. Programmi rahastamispaketist võib katta ka tehnilise ja haldusabi kulud, mis on vajalikud selleks, et tagada üleminek programmi ning määruste (EÜ) nr 614/2007 ja (EL) nr 1293/2013 alusel vastu võetud meetmete vahel.
46. Vajaduse korral võib kanda eelarvesse assigneeringuid ka pärast 31. detsembrist 2027, et katta artikli 5 lõikega 4 ette nähtud kulused, selleks et oleks võimalik hallata projekte, mis ei ole selleks kuupäevaks veel lõpule viidud.

---

³⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. mai 2007. aasta määrus (EÜ) nr 614/2007 keskkonna rahastamist vahendi (LIFE+) kohta (ELT L 149, 9.6.2007, lk 1).

47. Tagasimaksed määruse (EL) nr 1293/2013 alusel loodud rahastamisvahenditest võib investeerida [InvestEU fondi] alusel loodud rahastamisvahenditesse.
48. Assigneeringuid, mis vastavad määruse (EÜ) nr 614/2007 või määruse (EÜ) nr 1293/2013 alusel alusetult makstud summade tagasimaksmisest tulenevale sihtotstarbelisele tulule, kasutatakse vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 966/2012⁴⁰ artiklile 21 programmi rahastamiseks.

Artikkel 24
Jõustumine

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel
president

Nõukogu nimel
eesistuja

---

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta määrus (EL, Euratom) nr 966/2012, mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 1605/2002 (ELT L 298, 26.10.2012, lk 1).

FINANTSSELGITUS

2. ETTEPANEKU/ALGATUSE RAAMISTIK

2.1. Ettepaneku/algatuse nimetus

Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1293/2013

2.2. Asjaomased poliitikavaldkonnad (*programmi teemavaldkond*)

III. Loodusvarad ja keskkond

2.3. Ettepanek/algatus käsitleb:

uut meedet

uut meedet, mis tuleneb katseprojektist / ettevalmistavast meetmest⁴¹

olemasoleva meetme pikendamist

ühe või mitme meetme ühendamist teise või uude meetmesse või ühendamist teise või uue meetmega

2.4. Ettepaneku/algatuse põhjendus

2.4.1. *Lühi- või pikaajalises perspektiivis täidetavad vajadused, sealhulgas algatuse rakendamise üksikasjalik ajakava*

Määrus peaks jõustuma 1. jaanuaril 2021.

Selle rakendamisele eelnevad

– mõned praeguse programmi raames tehtavad ettevalmistused, mida on vaja eelkõige looduse ja bioloogilise mitmekesisuse allprogrammi rakendamise varajaseks alustamiseks;

– mitmeaastase tööprogrammi vastuvõtmine, kusjuures tööprogrammis määratakse kindlaks iga allprogrammi puhul rahaliste vahendite jaotus eri rahastamisliikide vahel, projektide teemad või erivajadused, mille jaoks on vaja rahaliste vahendite eelnevat jaotamist, sihtkavade liigid, mille puhul võib taotleda strateegiliste integreeritud projektide rahastamist, ning maksimaalne toetuskõlblikkuse periood projektide elluviimiseks.

⁴¹ Vastavalt finantsmääruse artikli 58 lõike 2 punktide a või b.

2.4.2. *ELi meetme lisaväärtus (see võib tuleneda erinevatest teguritest, nagu kooskõlastamisest saadav kasu, õiguskindlus, suurem tõhusus või vastastikune täiendavus). Käesoleva punkti kohaldamisel tähendab „ELi meetme lisaväärtus“ väärtust, mis tuleneb liidu sekkumisest ja lisandub väärtusele, mille liikmesriigid oleksid muidu üksi loonud.*

ELi tasandi meetme põhjused (*ex ante*)

Programmi lisaväärtus tuleneb selle kiirendavast mõjust liidu keskkonna- ja kliimapoliitika väljatöötamise toetamisel ning seoses liidu keskkonna- ja kliimameetmete saavutamist edendava tegevusega, sealhulgas üleminekuga puhtale energeetikale kogu liidus.

Olemuslikult ei tunne keskkonnaprobleemid, sealhulgas kliimamuutused, poliitilisi, õiguslikke ega inimtekkelisi piire, mistõttu neid ei ole võimalik piisavalt hästi lahendada üksnes liikmesriikide tasandil. Selliste probleemide tõhusaks lahendamiseks, koordineerimistõrgete vältimiseks ning keskkonna- ja kliimamuutuste küsimuse koordineeritud integreerimiseks liidu eelarvesse sihtotstarbeliste meetmete kaudu on vaja liidu sekkumist keskkonna- ja kliimameetmete näol, mis hõlmavad energiatõhusust ja taastuvenergiat.

Saavutatakse tulemuslikum rakendamine, sest programm LIFE soodustab liidu keskkonna- ja kliimameetmete poliitika ja õigusaktide väljatöötamist, rakendamist ja täitmist, tagades liidu tasandil koordineerimise ning pakkudes liidu tasandi platvormi parimate tavade jagamiseks ja tõhusamate lahenduste tutvustamiseks, sealhulgas üleminekuks puhtale energeetikale, et neid saaks liidus suuremas ulatuses korrata.

Programm LIFE võimaldab vastutust paremini jagada, edendades samal ajal ka liidu keskkonnaressursside – mis on tavaliselt avalikud hüved ja mis ei jagune liidus ühtlaselt – solidaarset majandamist/kaitsmist. Sellega seotud kulud ja kasu ei kajastu tavaliselt turul ning seetõttu on ühtse turu nõuetekohase toimimise huvides vaja tagada asjaomase koormuse jagamine.

Programm LIFE keskendub suhteliselt väikesemahulistele projektidele, millega pakutakse konkreetsetes valdkonnas vajalikke ühekordseid investeeringuid, kõrvaldatakse esialgseid tõkkeid ja katsetatakse uusi lähenemisviise, mis omakorda soodustavad ulatuslikumaid meetmeid ning keskkonna- ja kliimapoliitika integreerimist liidu peamistesse kuluvahenditesse.

Programm loob strateegiliste integreeritud projektide ja strateegiliste loodusprojektide kaudu koostööd liidu ja riikide fondide vahel, hõlbustades liidu õigusaktide rakendamist.

Lisaks sellele rahastatakse programmist LIFE neid tegevusi ja meetmeid, mida liikmesriigid üksi ei suudaks piisavalt rahastada. Teatavates liidu keskkonnavaldkondades õigusaktides, nagu loodusdirektiivis ja õhusaasteainete siseriiklike ülemäärade direktiivis, tunnistatakse selgelt, et nende eesmärkide täitmiseks on vaja liidupoolset rahastamist.

Oodatav tekkiv liidu lisaväärtus (*ex post*) on seotud programmi kiirendava mõjuga ja seega alljärgnevalt tuleneva mõjuga:

– uued/muudetud õigusaktid ja poliitikameetmed, mis on kokku lepitud ja mida rakendatakse rahvusvahelisel (nt Pariisi kokkulepe) ja liidu tasandil;

- uute innovaatiliste tehnikalahenduste, lähenemisviiside ja parimate tavade rakendamine ning
- edukate tehniliste ja poliitiliste lahenduste rakendamine keskkonnavalaste, kliimameetmete ja puhta energeetika eesmärkide integreerimiseks teistesse poliitikavaldkondadesse ning avaliku ja erasektori tavadesse.

2.4.3. Samalaadsetest kogemustest saadud õppetunnid

Lõplikus hinnangus programmi LIFE+ (2007–2013) kohta leitakse, et programm oli liidu keskkonnapoliitika ja keskkonnavalaste õigusaktide rakendamise edendamisel edukas, luues olulist liidu lisaväärtust. Ometi tehti kindlaks ka mitu puudust. Nendest enamiku lahendamiseks tehti praeguse programmi LIFE (2014–2020) ülesehituses muudatusi.

Muudatuste tulemuslikkust uuriti programmi LIFE hiljutises vahehindamises. Kuigi hindamine tehti programmi rakendamise varases etapis, kui alanud olid ainult 2014. ja 2015. aasta projektid, kinnitas see, et programmi rakendamine kulgeb tulemuslikkuse, tõhususe ja asjakohasuse poolest kavakohaselt ning programm annab panuse strateegiasse „Euroopa 2020“. Lisaks sellele peab enamik avalikus konsultatsioonis osalenud sidusrühmi programmi LIFE väga oluliseks vahendiks keskkonna- ja kliimaprioriteetidega tegelemisel.

Allpool on esitatud kokkuvõtte vahehindamisel saadud õppetundidest ja asjakohasel juhul programmi LIFE muude läbivaatamiste raames esitatud soovitudest. Need käsitlevad kolme aspekti: programmi asjakohasus, sidusus ja ulatus, programmi tulemuslikkus ja kiirendav mõju ning selle tõhusus ja lihtsustamine. Mõnda järeldust on praeguse programmi rakendamisel juba arvesse võetud.

1. Asjakohasus, sidusus ja ulatus

- Programm LIFE ja selle üldeesmärgid on asjakohased ning käsitlevad liidu keskkonna- ja kliimapoliitika praegusi prioriteete. Ka olemasolevas LIFE määruses sätestatud kuus prioriteetset valdkonda vastavad vajadustele.
- Ligikaudu 13 % programmi LIFE projektidest avaldab mõju enam kui ühele teemavaldkonnale. Need nn kattumised on koostoimelised: loodusvarade vastastikust sõltuvust arvesse võttes on mitmeotstarbelised projektid tulemuslikumad. Nende kombineeritud mõju eest antakse hindamisel lisapunkte.
- Väike eelarve, seatud poliitiliste eesmärkide ulatuslikkus ja uued probleemid tähendavad, et programmiperioodi lõpuks ei ole võimalik kõigi valdkondadega piisavalt tegeleda. Kõigis keskkonna- ja kliimaküsimustes muutuse käivitamiseks vajalik kriitiline mass eeldaks eelarve olulist suurendamist.
- Programmi temaatilise ulatuse vähendamine tooks siiski kaasa tõsiseid tagajärgi programmi ühe või mitme prioriteedi (nt ressursitõhusus, vee ja õhu kvaliteet, kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine, loodus ja bioloogiline mitmekesisus, sealhulgas merekeskkonna kaitse jne) käsitlemisel.
- Programmist LIFE ja teistest liidu programmidest (nt programmi „Horisont 2020“ näidisprojektid) rahastatud toetuste kattumine on koostoimeline, kuna programmid on küll suuruse ja laadi poolest erinevad, kuid neil on selged eesmärgid ja omavahel seotud tegevused. Programmil on mõnes valdkonnas (loodus ja bioloogiline mitmekesisus,

sealhulgas mereökosüsteemid) ainulaadne ja tähtis osa. Koostoiimet ja vastastikust täiendavust täheldati eelkõige teadusuuringute, ühtekuuluvuse ja maaelu arengu programmide puhul. Ometi võib koostoiimemehhanismide süstemaatiline väljatöötamine pakkuda edasise täiustamise võimalusi.

2. Tulemuslikkus ja kiirendav mõju

- Üldiselt paistab, et eri liiki toetused (standardised meetmeprojektid, integreeritud projektid, tehniline abi integreeritud projektidele, ettevalmistavad projektid ja vabauhenduste toetamine) on tulemuslikud mehhanismid.
- Sellistel integreeritud projektidel, millega koordineeritakse meetmete rakendamist suurel territooriumil, on täheldatud märkimisväärset potentsiaali suurendada programmi LIFE kiirendavat mõju. Programmi LIFE praegusel perioodil 2014–2016 integreeritud projektidele antud rahastus 251,7 miljonit eurot peaks eelduste kohaselt tooma kokku umbes 5,7 miljardi euro väärtuses investeeringuid keskkonna- ja kliimameetmetesse. Seega kasutatakse programmi LIFE iga kulutatud euro kohta prognooside kohaselt veel 22 eurot muudest allikatest koordineeritult keskkonna- ja kliimaeesmärkide täitmiseks.
- Energiatõhususe erasektoripoolse rahastamise (PF4EE) eesmärk on suurendada finantsasutuste suutlikkust töötada välja ja katsetada konkreetseid laenukooteid, mis on mõeldud erasektori investeeringuteks energiatõhususe meetmetesse. Selle kasutuselevõtt on olnud hea ja pärast katseetapi lõppu on võimalik energiatõhususe laene liidu programmides kasutatavate asjaomaste rahastamisvahendite kaudu, eelkõige tulevase InvestEU fondi raames laiendada ja integreerida.
- Regioonide Komitee kutsus üles suurendama programmi LIFE vastastikust täiendavust PF4EE ja teiste asjaomaste rahastamisvahenditega.
- Looduskapitali rahastamisvahend (NCFE) pakub laene, omakapitali ja tagatise looduse valdkonna ja kliimamuutustega kohanemise meetmetele, millega on võimalik tekitada tulu või hoida kokku kulusid. Selle eesmärk on ellu viia korratavad, garanteeritud tulused tegevused, mille eesmärk on tõendada kontseptsiooni toimivust ning tekitada võimalikes investorites huvi otseselt bioloogilisele mitmekesisusele ja kliimamuutustega kohanemisele suunatud projektide vastu. Vahendi kasutuselevõtt on olnud aeglane, kuna selliste investeeringute tasuvuse hindamisega seotud pangandustavasid on vaja kohandada ja lisaks on vaja parandada projektitaotluste kvaliteeti. Pärast programmi LIFE vahehindamist on järeelmeetmena tehtud arvukalt kohandusi, et suurendada vahendi nähtavust ning võtta kasutusele tehnilise abi rahastu. Projektide reservi on selle tulemusena täiustatud. Üks soovitus, mida tuleb alles käsitleda, on selle rahalise toetuse täiendamine sihtotstarbeliste toetustega (segarahastamine).
- Riigihankepinguid peetakse keskkonna- ja kliimaalaste õigusaktide ja poliitika ettevalmistamiseks ning nende rakendamiseks/täitmiseks sihtotstarbelise toetuse pakkumisel väärtuslikuks rakendusmehhanismiks. Neil on suur kiirendav mõju.

3. Tõhusus ja lihtsustamine

- Eelarve täitmise delegeerimisega komisjonilt Väikeste ja Keskmise Suurusega Ettevõtjate Rakendusametile (EASME) hoiti kokku kulusid ja parandati programmi tõhusust, kuna see tekitas mastaabisäästu toetuste haldamiseks vajalike arvukate ühtsete ja standardsete toimingute tegemisel.

- Programm LIFE on võrreldes teiste liidu programmidega suhteliselt tõhus. Programmi LIFE haldamine maksab suhteliselt võttes oluliselt vähem kui teiste sarnaste programmide (nt COSME ja programm „Horisont 2020“) haldamine. Juhtimistavasid iseloomustas projektide järelevalves välisabi kasutamine: seetõttu oli projektide edukuse määr väga kõrge ja veamäär väga madal (2017. aastal 0,25 % – kõigist liidu programmidest kõige madalam).

Võimalikud edasised sammud:

- Projektide täpsem juhtimine, mis aitab keskenduda peamistele prioriteetidele, võib parandada rõhuasetust ja tulemuslikkust, eelkõige keskkonna allprogrammi puhul, mille valdkondlikud prioriteetid on kehtestatud määrusega seitsmeks aastaks. Seitsmeaastase programmitöö perioodil tekkivate uute prioriteetide (nagu ringmajandus ja seotud sektorid, näiteks plastid) või muude selliste prioriteetide käsitlemiseks, millega projektide raames piisavalt ei tegeleta (valitakse projektikonkursside tulemusena alt ülespoole lähenemisviisi alusel), ei pruugi olla piisavalt sekkumismeetmeid.
- Toetusesaajad peavad halduskoormust liiga suureks. Määrust ning kohaldamis- ja aruandlusprotsessi on seega vaja lihtsustada. Mõned lihtsustamismeetmed on juba võetud ja teisi praegu katsetatakse.
- Mõnest liikmesriigist osaleb vähe toetusesaajaid, millega kaasneb oht, et programmi kiirendav mõju nõrgeneb. Riiklike eraldiste kasutamine on osutunud selle probleemi lahendamisel ebatõhusaks: selle tagajärjel vähenes osalemine nendest riikidest, kes osalesid rohkem, kuid teiste osalemine ei suurenenud. Alates 2018. aastast seda ei jätkata. Kuigi 2014. aastal kasutusele võetud suutlikkuse suurendamise toetused jätkuvad ja järelduste tegemiseks on praegu veel liiga vara, paistavad tulemused olevat erinevad. Tuleks otsida uusi viise, kuidas osalemise ebaühtlust vähendada.
- Mida suurem on projektitulemuste korratavus, seda suurem on programmi LIFE kiirendav mõju. 2016. aasta aruandes märgitakse, et kuigi ligikaudu kolmveerandit projektidest oleks võimalik korrata, saab seda tegelikkuses veelgi parandada. Toetusesaajate väitel on peamiseks takistuseks asjaolu, et puuduvad: rahalised vahendid, otsustajate huvi ja kiireloomulisuse tunnetamine, konkreetne teave ülekantavate lahenduste kohta ja nendest teavitamine ning investeeringute kavandamise suutlikkus.

2.4.4. Kooskõla ja võimalik koostoime muude asjaomaste meetmetega

Programm LIFE on ainus liidu fond, mis on täielikult pühendatud keskkonna- ja kliimaeesmärkidele, sealhulgas puhtale energeetikale üleminekule. See keskendub ühelt poolt teadusuuringuid ja innovatsiooni toetavate liidu programmide ning teiselt poolt meetmete ulatuslikku rakendamist rahastavate liidu programmide vahelise niši täitmisele (vt joonis 1 allpool).

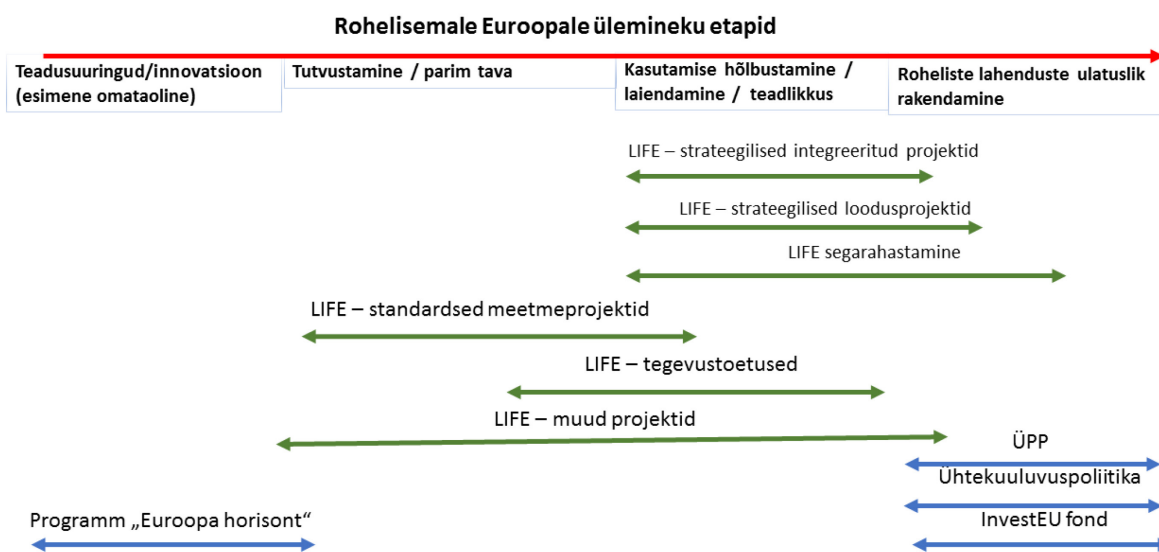
Nagu on näha joonisel 1, hõlmab esimene ehk *teadusuuringute/innovatsiooni* etapp esmaseid teadusuuringuid, mis suurendavad teaduslikke teadmisi ja tehnilisi tõendeid innovatsiooni elujõulisuse tõestamiseks. Programm LIFE ei hõlma seda valdkonda, välja arvatud väikesemahuline teadustegevus, mis toetab projektide muid eesmärke. Teine ehk *tutvustamise / parima tava* etapp hõlmab uute tehnoloogialahenduste, lähenemisviiside või poliitikasuundade tulemuslikkuse testimist, tutvustamist ja katsetamist poliitika elluviimise meetoditena. Programmist LIFE rahastatakse peamiselt selle etapi meetmeid, eelkõige nn standardseid „traditsioonilisi“ meetmeprojekte. Programmist LIFE rahastatakse meetmeid ka

kolmandas ehk *kasutamise hõlbustamise / laiendamise / teadlikkuse* etapis, näiteks strateegiliste integreeritud projektide ja tegevuste kaudu, millega toetatakse üleminekut puhtale energeetikale. Selles etapis valmistatakse projektidega ette asjakohaste tehnoloogialahenduste ja lähenemisviiside ulatuslikku kasutuselevõttu. Neljas ehk *roheliste lahenduste ulatusliku rahastamise* etapp hõlmab olukordi, kus tehnoloogialahendus, lähenemisviis või poliitikameetod on usaldusväärne, kuid peamiseks takistuseks on juurdepääs rahastamisele. Programm LIFE ei paku ulatusliku rakendamise rahastamist.

Kuigi programmi LIFE tegevused on suunatud konkreetsete probleemide lahendamisele otse kohapeal, on programmil peamiselt kaudne, kiirendav mõju: toetatakse selliseid väikesemahulisi meetmeid, mille eesmärk on algatada, laiendada või kiirendada kestliku tootmise, turustamise ja tarbimise tavasid,

- hõlbustades tavade ja teadmiste väljatöötamist ja jagamist;
- suurendades suutlikkust ning kiirendades keskkonna- ja kliimaalaste õigusaktide ja poliitika rakendamist;
- aidates sidusrühmadel katsetada väikesemahulisi tehnologiavahendeid ja lahendusi ning
- võttes kasutusele rahastamisvahendeid muudest allikatest.

Joonis 1. Programmi LIFE ning ELi teiste suurte programmide ja fondide katvus

Allikas: Euroopa Komisjon

Mõju hindamine kinnitab programmi LIFE vahehindamisel tehtud järeldust, et keskkonna- ja kliimapoliitika elluviimise ja arendamisega seotud rahastamisetappide kattuvus (vt joonis 1 ülal) on koostoimeline.

Koostoimet suurendatakse eelkõige [InvestEU fondiga], eriti selle kestliku taristu vahendiga, [programmiga „Euroopa horisont“, Euroopa Regionaalarengu Fondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Sotsiaalfondi+, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondiga].

Programmi LIFE eesmärk on toetada näidistehnikaid, lähenemisviise ja parimaid tavasid, mida saab korrata ja laiendada suuremate programmide raames. Programmi LIFE strateegilistes integreeritud projektides võetakse peamiste keskkonna- ja kliimakavade (nt veemajanduskavade, puhta õhu kavade jne) rakendamiseks kasutusele Euroopa, riiklikud, piirkondlikud ja erasektori vahendid. Eelkõige looduse ja bioloogilise mitmekesisuse valdkonna puhul rakendatakse strateegilistes loodusprojektides sidusaid tegevusprogramme, et integreerida liidu looduse ja bioloogilise mitmekesisuse valdkonna eesmärgid ja prioriteedid teistesse poliitikavaldkondadesse ja rahastamisvahenditesse, sealhulgas direktiivi 92/43/EMÜ kohaselt loodud prioriteetsete meetmete raamistike kaudu. Nende projektide eesmärk on koordineerida kättesaadavaid vahendeid looduse ja bioloogilise mitmekesisuse eesmärkide toetamiseks, parandades sellega integreerimist.

Mõju hindamisel uuriti lisaks programmi ulatusega seotud kahte konkreetset poliitikavarianti, et lünkade ja kattuvuste kõrvaldamise abil võimalikku koostoimet veelgi suurendada.

Võttes arvesse programmi LIFE kliimaalase allprogrammi eesmärki ja arenguetappi, tugevdab puhtale energeetikale ülemineku toetusmeetmete integreerimine ühelt poolt programmi üldist sidusust ja koostoimet liidu keskkonna-, kliima- ja puhta energeetika poliitika rakendamisel.

Teisest küljest kõrvaldatakse Euroopa ülemereterritooriumide bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemi teenuste (BEST) kava⁴² rahastamise jätkamisega programmi LIFE looduse ja bioloogilise mitmekesisuse allprogrammi raames bioloogilise mitmekesisuse rahastamisvahendite puudujääk äärepoolseimates piirkondades ning ülemeremaal ja -territooriumidel (ÜMT) ning see võimaldab BEST-kava raames juba tekkinud koostoimet edasi arendada.

2.5. Meetme kestus ja finantsmõju

Piiratud kestusega

hõlmab ajavahemikku 1.1.2021–31.12.2027

finantsmõju avaldub kulukohustuste assigneeringutele ajavahemikus 2021–2027 ning maksete assigneeringutele ajavahemikus 2021–2036.

Piiramatu kestusega

Rakendamise käivitumisperiood hõlmab ajavahemikku AAAA–AAAA,

millele järgneb täieulatuslik rakendamine.

⁴² Kuna puudub konkreetne õiguslik alus, otsustavad eelarvapädevad institutsioonid selle kava rahastamise igal aastal eraldi: 2018. aastal on rahastatud ettevalmistavaid meetmeid. Finantsmääruse kohaselt on ettevalmistavad meetmed mõeldud tulevaste meetmete vastuvõtmise ettepaneku ettevalmistamiseks ja neid ei saa pikendada rohkem kui kolme järjestikuse aasta võrra. Seetõttu on vaja kehtestada finantsraamistik BEST-kava jätkamiseks pärast 2020. aastat.

2.6. Ettenähtud eelarve täitmise viisid⁴³

- Eelarve otsene täitmine** komisjoni poolt
- oma talituste kaudu, sealhulgas kasutades liidu delegatsioonides töötavat komisjoni personali;
- rakendusametite kaudu
- Eelarve jagatud täitmine** koostöös liikmesriikidega
- Eelarve kaudne täitmine**, mille puhul eelarve täitmise ülesanded on delegeeritud:
  - kolmandatele riikidele või nende määratud asutustele;
  - rahvusvahelistele organisatsioonidele ja nende esindajatele (täpsustage);
  - Euroopa Investeeringuspangale (EIP) ja Euroopa Investeeringufondile (EIF);
  - finantsmääruse artiklites 70 ja 71 osutatud asutustele;
  - avalik-õiguslikele asutustele;
  - avalikke teenuseid osutavatele eraõiguslikele asutustele, kuivõrd nad esitavad piisavad finantstagatised;
  - liikmesriigi eraõigusega reguleeritud asutustele, kellele on delegeeritud avaliku ja erasektori partnerluse rakendamine ja kes esitavad piisavad finantstagatised;
- isikutele, kellele on delegeeritud ELi lepingu V jaotise kohaste ÜVJP erimeetmete rakendamine ja kes on kindlaks määratud asjaomases alusaktis.

Mitme eelarve täitmise viisi valimise korral esitage üksikasjad rubriigis „Märkused“.

Märkused:

Programmi rakendamine võidakse delegeerida rakendusametile, tingimusel et tehakse kulude-tulude analüüs ja võetakse vastu asjakohased otsused.

Eelarve kaudset täitmist võiks kasutada sihtotstarbeliselt ja programmi rahastamispaketi piiratud osa suhtes, delegeerides eelarve täitmise ülesanded rahvusvahelistele organisatsioonidele, Euroopa Investeeringuspangale või Euroopa Investeeringufondile või muudele organisatsioonidele. See oleneb kõnealuste ülesannete laadist.

⁴³ Eelarve täitmise viise koos viidetega finantsmäärusele on selgitatud veebisaidil:
<https://myintracomm.ec.europa.eu/budgweb/EN/man/budgmanag/Pages/budgmanag.aspx>.

3. HALDUSMEETMED

3.1. Järelevalve ja aruandluse eeskirjad

Täpsustage tingimused ja sagedus.

Vahehindamise tulemusena leiti, et praegune järelevalve ja hindamine on suuresti tulemuslik ja tõhus.

Seoses rahaliste vahendite kasutamisega projektides näitavad programmi LIFE+ järelkontrollide ja programmi LIFE projektide kohapealse järelevalve tulemused, et väga suur protsent projekte annavad häid tulemusi ning programmi nn veamäär – st kulutuste õiguspärasuse ja korrapärasusega seotud riski näitaja – on tunduvalt allpool olulisuse 2 % võrdluskünnist ja see väheneb: 2012. aastal oli see iga kulutatud 100 euro kohta 2,27 eurot, 2015. aastal 1,24 eurot ja 2016. aastal 0,44 eurot ning 2017. aastal 0,25 eurot, mis on kõigi ELi programmide väikseim näitaja.

Programmi järelevalve põhineb varasematest programmidest saadud kogemustel ning järelevalvet tehakse:

1. projekti tasandil ja
2. programmi tasandil.

1. Kõigis ettepanekutes tuleb nimetada nende oodatavad tulemused, mida väljendatakse tulemusena projekti tasandil. Need tulemused määratletakse eelnevalt kehtestatud tulemuslikkuse põhinäitajate alusel. Projektide puhul kontrollib neid näitajaid järelevalverühm ja projektiametnik ning need on projekti edusammude seire aluseks. Näitajaid ajakohastatakse korrapäraselt ja oodatavaid väärtusi võrreldakse tegelike väärtustega vahe- ja lõpparuannetes.

Keskkonna-, looduse ja bioloogilise mitmekesisuse ning kliimameetmete projektide puhul on kontrollkäigud ette nähtud vähemalt kord aastas ja komisjoni töötajad külastavad iga projekti rakendamise kohta vähemalt ühe korra. Toetusesaajale antakse tulemuslikkuse parandamiseks tagasisidet. Iga projekti alguses koostatakse lühiaruande vormis järelevalvetoimik, mis sisaldab projekti kirjeldust ning meetmete, oodatavate väljundite ja tulemuste kokkuvõtet. Järelevalverühma iga-aastased kontrollkäigud tagavad ülevaate projekti rakendamisest ja võimaldavad varakult avastada probleemid, mis kiiresti lahendatakse. See toetab projektide edukuse kõrget määra ja programmi madalat veamäära.

Koos lõpparuandega tuleb iga projekti kohta esitada programmi LIFE järgne kava, sealhulgas oodatavate mõjude loetelu, mis on projekti tulemuste kestlikkuse hindamise aluseks. Jätkub praegune tava teha valitud projektide puhul järelkontrolli kohapeal. See annab teavet projektide korratavuse kohta aasta pärast ja aitab hinnata programmi kiirendavat mõju.

2. Programmi tasandil kehtestatakse mitmeaastastes tööprogrammides nende kestuse ja erieesmärkide osas konkreetsed valdkondlikud prioriteedid, sealhulgas oodatavad tulemused (st strateegiliste integreeritud projektide oodatav arv, Natura 2000 hõlmatus programmi LIFE projektidega, valgalapiirkondade hõlmatus programmi

LIFE projektidega). Komisjon analüüsib igal aastal pärast projektikonkursside lõppu, kas konkreetses tegevusvaldkonnas on rahastatud piisaval arvul projekte, ning teeb keskmise tähtajaga eesmärkide saavutamiseks vajalikke kohandusi.

Konkreetsete prioriteetidega seotud peamisi saavutusi tutvustatakse tegevusvaldkonna koosolekutel ja võetakse kokku temaatilistes aruannetes. Need on üks vahend, mida kasutatakse tulemuste levitamiseks ning poliitika arendamise ja rakendamise jaoks teabe saamiseks.

Programmi kiirendavat mõju on eriti raske hinnata, võttes arvesse rahastatavate algatuste mitmekesisust ja asjaolu, et projektide kiirendav mõju ilmneb oodatavalt tükk aega pärast projektide lõpetamist. Seega on vajalik luua tasakaal ühelt poolt üksikasjalike ja asjakohaste andmete saamise vajaduse ning teiselt poolt toetusesaajale tekkivate seotud kulude ja halduskoormuse vahel.

Selleks kasutatakse järgmisi teabeallikaid, kombineerides neid projekti tasandil kogutud andmetega:

1. projektitulemuste valimit hinnatakse projektist sõltumatute allikate ja vahendite alusel (nt piirkondlikud andmed õhukvaliteedi kohta või ettevõtete registrist pärinevad andmed). Need projektid tehakse süstemaatiliselt kindlaks;
2. juba lõppenud projektide toetusesaajate vabatahtlikult esitatud andmeid kontrollitakse valimi alusel ja järelkontrolli külastuste ajal;
3. kogutakse süstemaatiliselt andmeid kõigi projektides kasutusele võetud ja/või koordineeritud rahastamisvahendite kogusumma kohta;
4. küsitletakse peamisi osalejaid riigi ja liidu tasandil.

Niimoodi nihutatakse andmete kogumise koormus veelgi rohkem toetusesaajatelt järelevalve tegijatele (järelevalverühm, välisvaatlejad, EASME ja komisjon).

Programmi vahehindamine ja järelhindamine tehakse vastavalt 2024. ja 2027. aastal. Nagu mõjuhinnangus on märgitud, annavad need hindamised projekti keskmist kestust arvesse võttes käimasolevast programmist ülevaate, mida täiendatakse 2014.–2020. aasta programmi LIFE tulemuslikkuse analüüsiga ning programmi LIFE+ mõjuhinnanguga.

Selleks et saada tõendeid kaasneva kasu kohta, mida programm võib tuua konkreetsetele prioriteetidele, näiteks kliimameetmetele ja bioloogilisele mitmekesisusele, ning et paremini esile tuua kogu programmi raames nende prioriteetidega seoses tehtavate kulutuste hulk, sisaldab järelevalveraamistik kliima ja bioloogilise mitmekesisusega seotud kulutuste jälgimise meetodit, mis on kindlaks määratud mitmeaastast finantsraamistikku käsitlevas teatises.

See võimaldab teha igal aastal kindlaks nendele kahele prioriteedile kogu programmi LIFE raames tehtud kulutused.

3.2. Haldus- ja kontrollisüsteem(id)

3.2.1. Eelarve täitmise viisi(de), rahastamise rakendusmehhanismi(de), makseviiside ja kavandatava kontrollistrateegia selgitus

Programmi LIFE haldusviis on eelarve tsentraliseeritud otsene täitmine komisjoni poolt, kusjuures osa ülesandeid võidakse delegeerida olemasolevale rakendusametile. Aeg-ajalt võib konkreetsete ühekordsete meetmete puhul ette näha eelarve kaudse täitmise.

Komisjoni abistab eksperdirühm, kuhu kuuluvad liikmesriikide esindajad.

Sisekontrollisüsteem põhineb kogemustest saadud õppetundidel. Selle peamised elemendid, mida kohaldatakse kõigi finantstehingute – toetused, hanked ja auhinnad – suhtes, on järgmised:

- finantsahelad, mis põhinevad eelkõige iga tehingu eelkontrollil ja nendest mõne erikontrollil;
- taotlejate/pakkujate finants- ja tehnilist suutlikkust kontrollitakse enne lepingu sõlmimist;
- iga-aastased juhtimis- ja tulemusaruanded ning muud aruanded, mis käsitlevad raamatupidamisarvestust ning finants- ja operatiivjuhtimist.

Eelnevalt kindlaks määratud arvul projekte, mis valitakse riskipõhiselt (vigade tuvastamiseks ja parandamiseks) või representatiivse valimi põhjal (et anda eelarvevahendite käsutajale piisav kindlus seoses tehingute seaduslikkuse ja korrektsusega), kontrollitakse kohapeal tehtavate järelaudititega.

Kontrollistrateegias võetakse arvesse programmi hindamisel, siseaudiitori aruannetes ja kontrollikoja eriaruannetes antud soovitusi, mille eesmärk on suurendada programmi tulemuslikkust ja Euroopa lisaväärtust.

3.2.2. Teave tuvastatud ohtude ja nende vähendamiseks kasutusele võetud sisekontrollisüsteemi(de) kohta

Sisekontrollisüsteem tugineb üldiselt programmi LIFE juhtimisel 25 aasta jooksul saadud kogemustele.

Projektide toetusesaajad on väga erinevad organisatsioonid: nii väikesed kui ka suured ettevõtjad (44 % kogusummast saavad ettevõtjad, kellest 33 % on VKEd), erasektori mittetulunduslikud organisatsioonid (24 %) ja avaliku sektori asutused (32 %).

Ettepanekud valitakse välja toetusesaajate kutsealase pädevuse ja finantsstabiilsuse ning muude õigusliku alusega kehtestatud kriteeriumide alusel.

Valikuprotsessis kasutatakse varajase hoiatamise süsteemi, et tuvastada keskselt hallatavate toetuste potentsiaalsete saajatega seotud võimalikud riskid. Projektide valimise ajal analüüsitakse topeltrahastamise riski ja teiste talitustega vahetatakse süstemaatiliselt teavet.

Projektijuhtidele korraldatakse kohapeal koolitusi projektijuhtimistsükli eri etappide teemal, et käsitleda konkreetseid juhtimis- ja finantsvajadusi. Konkreetsete päringute lahendamiseks luuakse otsekontakt komisjoni ja rakendusameti projekti- ja finantsametnikega.

Toetuslepingu põhinõudeid selgitatakse toetusesaajatele põhjalikult kohapealsete külastuste ja koordineerimiskoosolekute ajal. Nõuetele mittevastavuse juhtude vähendamisel on osutunud väärtuslikuks vahendiks eelkõige projektide alustamisel järelevalvemissioonide korraldamine, mille eesmärk on tuvastada võimalikud probleemid väga varases etapis, eelkõige toetusesaajate kasutuselevõetud kontrollisüsteemide tasandil.

Järelkontrolle tegevatele audiitoritele korraldatakse infotunde finantsaruannete kohapealse kontrollimise käigus avastatavate pettuste teemal. Lisateave pettusevastase võitluse strateegia kohta on esitatud allpool punktis 2.3.

Programmi rakendamisega seoses kindlakstehtud riskid kuuluvad peamiselt järgmistesse kategooriatesse:

- oht, et rahaliste vahendite kasutamine on ebapiisavalt/ebaefektiivselt suunatud, ning oht, et rahalised vahendid on suurema territoriaalse või temaatilise rakendusala tõttu liiga hajutatud;
- toetusesaajatele ja komisjonile ette nähtud eeskirjade keerukusest tulenevad vead ja ebatõhusus (nt kulude toetuskõlblikkus, mitu eelarverida).

Kui programm delegeeritakse rakendusametile, on riskid järgmised:

- projektidest poliitika kujundamiseks saadava sisendi puudumine ja vastupidi;
- koordineerimishäired, kui programm on osaliselt delegeeritud (rakendusametiga, teiste rahastajate või finantsasutustega);
- programmi osalise delegeerimise puhul oht, et rakendusametile delegeeritud ülesannete haldamisel ja kontrollimisel ei ole vastutuspiirid selgelt kindlaks määratud, .

Mis puudutab kahte esimest ohtu, siis neid on osaliselt käsitletud mõju hindamisel analüüsitud konkreetsete poliitikavariantidega, nimelt:

1. programmi strateegilise rõhuasetuse parandamine, lihtsustades määrust ja mitmeaastast tööprogrammi;
2. taotlejate/toetusesaajate halduskoormuse vähendamine;
3. liidu eelarve täitmise menetluste ühtlustamine.

Võimaliku negatiivse kõrvalmõju riski, mis tuleneb juhtimise üleandmisest EASME-le, näiteks järjepidevuse puudumine ning projektidest poliitika kujundamiseks saadava sisendi puudumine ja vastupidi, on varem välditud sellega, et peamised töötajad on komisjonist EASMEsse üle viidud ning välja on töötatud poliitika

integreerimise strateegia, mis hõlmab korduvaid ja ühekordseid tegevusi, eesmärgiga tagada, et:

- programmi ja projekti elluviimisel arvestatakse poliitiliste vajadustega;
- projekti asjaomased väljundid ja tulemused jõuavad poliitikakujundajateni ja viimased saavad neid kasutada.

Strateegia hõlmab selliseid tegevusi nagu rakendusameti töötajate koolitamine konkreetsetes poliitikavaldkondades, samas valdkonnas toetusesaajate koosolekud, poliitiliste vajaduste kajastamine projektikonkurssides, tagasiside andmine poliitika kujundamise seisukohast oluliste projektitulemuste kohta jne.

3.2.3. *Kontrollide kulutõhususe (kontrollikulude suhe hallatavate vahendite väärtusse) hinnang ja põhjendus ning prognoositav veariski tase*

Praegune 2014.–2020. aasta programm LIFE on peamiselt delegeeritud rakendusametile. Finantsselgitus põhineb eeldusel, et 2020.–2027. aasta programmi rakendavad komisjoni talitused. Ülesannete rakendusametile delegeerimise kulutõhusust hinnatakse kulude-tulude analüüsi alusel.

Projektid:

- projektide valimine / hindamine / läbirääkimiste pidamine: kõikide dokumentide ennetav kontroll, vajaduse korral välisekspertide abiga;
- projektide rakendamine toetuste abil: ennetav ja vigade avastamisele suunatud kontroll, iga projekti külastamine kohapeal vähemalt üks kord projekti eluea jooksul;
- enne lõppmakset: vigade avastamisele ja parandamisele suunatud kontroll, kõikide dokumentide ülevaatamine kohapeale minemata, sealhulgas välisaudiitorite auditeerimistõendite ulatuslik kasutamine.

Igal aastal viiakse kohapeal läbi toetuste kasutamise järelkontroll. Lisaks sellele võetakse kasutusele dokumentide uut tüüpi audit, mille käigus tehakse juhtimissüsteemide kontroll kohapeale minemata.

Programmi LIFE kohaseid kontrole ei saa eraldada programmi juhtimisest: 2017. aastal olid üldjuhtimise, sealhulgas kõigi kohapealsete kontrollide kulud 20 miljonit eurot. See vastab 4 %-le 2017. aastal hallatud kogusummast.

Programmi juhtimise ja kulude toetuskõlblikkuse eeskirjade kavandatava lihtsustamise tõttu peaks kontrollikulude summa veidi vähenema.

- Võttes arvesse käimasoleva katseprogrammi rakendamise kogemust, tuleks kaaluda loobumist nõudest esitada lõplik ettepanek taotlemisprotsessi alguses ning laiendada kaheastmelise menetluse kasutamist toetuse määramiseks standardprojektidele. Seda on juba kohaldatud integreeritud projektide suhtes ja praegu katsetatakse seda mõne tavaprojektiga. See vähendaks taotlejate halduskoormust.

- Aruandlusnõuete kohandamine proportsionaalselt projektide kestuse ja keerukusega ning toetuse väärtusega.
- Näitajate andmebaasi lihtsustamine projekti rõhuasetuse alusel.
- Lihtsustatud kuluvõimaluste ja väljundipõhiste maksete kasutamine, toetuste puhul rahastamiskõlblike kulude piiramine.
- Piiratud aruandlusega mitmeastmeliste toetuste kasutamine koos järelevalverühmade kaasamisega.
- Taotlemisprotsessi lihtsustamine, sealhulgas otstarbekamaks muudetud vormide ja tõendavate dokumentide kasutamine.

3.3. Pettuse ja eeskirjade eiramise ärahoidmise meetmed

Täpsustage rakendatavad või kavandatud ennetus- ja kaitsemeetmed, nt pettusevastase võitluse strateegias esitatud meetmed.

Pettus hõlmab sise- ja välisrikkumisi. See hõlmab eeskätt liidu finantshuvide rikkumist, nagu see on määratletud Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsioonis. Peamine element, mis pettust õigusnormide rikkumisest eristab, on tahtlus. Lisaks finantsmõjule võib pettusega kaasneda mainerisk.

Kooskõlas OLAFi metoodika ja juhistega on peadirektoraadi tasandil välja töötatud konkreetne pettusevastase võitluse strateegia, mis põhineb peamiste finantsjuhtimise ja muu kui finantsjuhtimise tegevustega seotud pettuseriski hindamisel.

Pettuseriski hinnati 2015. aasta juunist augustini ja seda hinnangut ajakohastatakse 2018. aastal. Pettuseriski hindamisel võeti arvesse ka siseauditi talituse järelauditi SIACi tehtud pettusevastase strateegia auditi kohta ning kontrollikoja aruandeid. Pettuseriski hindamise üldise järeldusena leiti, et tuvastamata olulise pettuse jääkrisk on väike (tõenäosus ja mõju).

Valdkonnad, kus jääkrisk hinnati väikeseks kuni keskmiseks, vaadati eraldi läbi:

1) hanked: riskihindamise põhjal on mõistlik järeldada, et olemasolevad kontrollid vähendavad hankeprotsessi ettevalmistamise, hindamise, hankelepingu sõlmimise ja rakendamise etapis peamisi pettuseriske (st erapoolikud hankedokumendid, avaldamata huvide konflikt, ebaõiglane hindamismenetlus, töövõtjate vaheline kokkulepe, kokkulepe töövõtjaga ja siseteabe alusel kauplemine, näilised töövõtjad, plagiaat, topeltrahastamine). Väike kuni keskmine jääkrisk tehti kindlaks järgmistes valdkondades: a) kokkulepe töövõtjaga, mille kohaselt aktsepteeritakse nõuetele mittevastavaid tulemusi; b) plagiaat / toote asendamine; keskmine jääkrisk tehti kindlaks seoses c) topeltrahastamisega.

Nende väikeste kuni keskmiste jääkriskide tõkestamiseks kasutatakse korrapäraselt ohulippudega kontrollnimekirjasid (muudetud pettusevastase võitluse strateegia osa) ja korraldatakse OLAFi kooskõlastamisel täiendkoolitust;

2) toetused: riskihindamise põhjal on võimalik järeldada, et olemasolevad kontrollid vähendavad tõhusalt toetuste andmise protsessi hindamise, lepingu sõlmimise ja

järeletappide peamisi pettuseriske (st avalikustamata huvide konflikt, ebaõiglane hindamismenetlus, meetmed, mida ei ole võetud tehnilise kirjelduse kohaselt, makstud ülemäärased summad, topeltrahastamine ja pettusekatsed). Keskmine jääkrisk tehti kindlaks järgmistes valdkondades: 1) topeltrahastamine; väike kuni keskmine jääkrisk tehti kindlaks seoses 2) avastamata jäänud võimaliku pettuse juhtumitega.

Neid riske vähendavad veelgi OLAFi kooskõlastatud täiendkoolituste korraldamine ja ohulippudega kontrollnimekirjade korrapärane kasutamine (muudetud pettusevastase võitluse strateegia osa);

3) halduskulud: riskihindamise kohaselt on olemasolevad kontrollid oluliselt vähendanud koolituse, väljaannete, sisekoosolekute ning halduskulude alla kuuluvate meelelahutus- ja esinduskulude valdkonnas peamisi pettuseriske (st rahastamiskõlbmatute kulude võimalik petturlik maksmine).

4. ETTEPANEKU/ALGATUSE HINNANGULINE FINANTSMÕJU

4.1. Mitmeaastase finantsraamistiku rubriik ja uued kulude eelarveread

Mitmeaastase finantsraamistiku rubriik	Eelarverida	Assigneeringute liik	Rahaline osalus			
			EFTA riigid ⁴⁵	Kandidaatriigid	Kolmandad riigid	Finantsmääruse artikli [21 lõike 2 punkti b) tähenduses
	09 02 Keskkonna ja kliimameetmete programm (LIFE)	Liigendatud/liigendamata ⁴⁴				
Rubriik 3. Loodusvarad ja keskkond	09 02 XX Keskkond	Liigendatud	JAH	JAH	JAH	EI
	09 02 XX XX Loodus ja bioloogiline mitmekesisus	Liigendatud	JAH	JAH	JAH	EI
	09 02 XX XX Ringmajandus ja elukvaliteet	Liigendatud	JAH	JAH	JAH	EI
	09 02 XX Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine	Liigendatud	JAH	JAH	JAH	EI
	09 02 XX Üleminek puhtale energeetikale	Liigendatud	JAH	JAH	JAH	EI
	09 01 XX XX Keskkond – halduskorralduskulud	Liigendamata	JAH	JAH	JAH	EI
	09 01 XX XX Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine – halduskorralduskulud	Liigendamata	JAH	JAH	JAH	EI
	09 01 XX XX Üleminek puhtale energeetikale – halduskorralduskulud	Liigendamata	JAH	JAH	JAH	EI

Kavandatud eelarveread kajastavad tegevusvaldkondi, mis on esitatud komisjoni ettepanekutes uue mitmeaastase finantsraamistiku kohta aastateks 2021–2027(COM(2018) 321 final), mis võeti vastu 2. mail 2018, ja need vastavad määruse eelnõus esitatud programmi struktuurile.

Finantsselgituses esitatud eelarve liigendust võidakse muuta ja selle kohta võidakse teha veel edasisi otsuseid.

⁴⁴ Liigendatud = liigendatud assigneeringud / liigendamata = liigendamata assigneeringud.

⁴⁵ EFTA: Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsioon.

4.2. Hinnanguline mõju kuludele

4.2.1. Üldine hinnanguline mõju kuludele⁴⁶

miljonites eurodes (kolm kohta pärast koma)

Mitmeaastase finantsraamistiku rubriik	3	Loodusvarad ja keskkond
---	---	-------------------------

			2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Pärast 2027. aastat	KOKKU
09 02 XX XX Loodus ja bioloogiline mitmekesisus	Kulukohustused	(1)	261,992	268,057	277,446	290,490	307,658	329,587	355,431	0,000	2 090,660
	Maksed	(2)	9,268	102,459	127,137	156,468	191,813	228,469	258,373	1 016,672	2 090,660
09 02 XX XX Ringmajandus ja elukvaliteet	Kulukohustused	(1)	164,507	168,315	174,210	182,400	193,180	206,950	223,177	0,000	1 312,740
	Maksed	(2)	5,820	64,335	79,831	98,248	120,440	143,458	162,234	638,376	1 312,740
09 02 XX Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine	Kulukohustused	(1)	122,203	124,671	127,128	129,937	132,564	135,333	137,190	0,000	909,027
	Maksed	(2)	2,625	46,522	57,168	69,099	81,848	93,115	98,996	459,653	909,027
09 02 XX Üleminek puhtale energeetikale	Kulukohustused	(1)	132,117	134,810	137,556	140,357	143,214	146,129	148,317	0,000	982,500
	Maksed	(2)	6,247	52,548	63,913	76,317	89,829	101,689	108,113	483,846	982,500
09 01 XX XX Keskkond – halduskorralduskulud ⁴⁷	Kulukohustused = maksed	(3)	13,500	13,600	13,700	13,800	13,900	14,000	14,100	0,000	96,600

⁴⁶ Ümardamise tõttu ei ole kogusummad päris täpsed.

09 01 XX XX Kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine – halduskorralduskulud	Kulukohustused = maksed	(3)	5,684	5,773	5,925	5,777	5,864	5,864	6,086	0,000	40,973
09 01 XX XX Üleminek puhtale energeetikale – halduskorralduskulud ⁴⁸	Kulukohustused = maksed	(3)	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	2,500	0,000	17,500
Keskkond	Kulukohustused		439,999	449,972	465,356	486,690	514,738	550,537	592,708	0,000	3 500,000
	Maksed		28,588	180,394	220,668	268,516	326,153	385,927	434,707	1 655,048	3 500,000
Kliimameetmed	Kulukohustused		262,504	267,754	273,109	278,571	284,143	289,826	294,093	0,000	1 950,000
	Maksed		17,056	107,343	129,506	153,693	180,041	203,168	215,695	943,499	1 950,000
Programmi vahendite assigneeringud KOKKU	Kulukohustused	=1+ 3	702,503	717,726	738,465	765,261	798,881	840,363	886,801		5 450,000
	Maksed	=2+ 3	45,643	287,736	350,174	422,208	506,194	589,095	650,402	2 598,547	5 450,000

Mitmeaastase finantsraamistiku rubriik	7	„Halduskulud“
---	----------	---------------

⁴⁷ Programmi vahenditest rahastatavad haldusassigneeringud. See sisaldab summasid, mis on vajalikud rakendusasutuse hallatavate 2014.–2020. aasta programmide täitmata kulukohustuste („pärandsummad“) haldamiseks.

⁴⁸ Programmi vahenditest rahastatavad haldusassigneeringud. See ei sisalda summat, mis on vajalik rakendusasutuse hallatavate 2014.–2020. aasta programmide täitmata kulukohustuste („pärandsummad“) haldamiseks, sest neid rahastati programmist „Horisont 2020“.

miljonites eurodes (kolm kohta pärast koma)

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	<i>Pärast 2027. aastat</i>	KOKKU
Inimressursid ⁴⁹		17,017	21,879	28,314	30,602	35,464	38,038	40,755		212,069
Muud halduskulud		1,061	1,312	1,920	1,620	1,646	1,746	2,396		11,702
Mitmeaastase finantsraamistiku RUBRIIGI 7 assigneeringud KOKKU	18,078	18,078	23,191	30,234	32,222	37,110	39,784	43,151		223,771

miljonites eurodes (kolm kohta pärast koma)

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	<i>Pärast 2027. aastat</i>	KOKKU
Mitmeaastase finantsraamistiku RUBRIIKIDE assigneeringud KOKKU	Kulukohust used	720,580	740,917	768,699	797,483	835,991	880,148	929,952	0	5673,771
	Maksed	63,721	310,927	380,408	454,431	543,304	628,879	693,553	2 598,547	5673,771

⁴⁹ Programm delegeeritakse arvatavasti osaliselt rakendusametile, tingimusel et tehakse kulude-tulude analüüs ja võetakse vastu asjakohased otsused. Seotud haldusassigneeringuid programmi rakendamiseks komisjonis ja rakendusametis kohandatakse vastavalt.

4.2.2. Üldine hinnanguline mõju haldusassigneeringutele

- Ettepanek/algatus ei hõlma haldusassigneeringute kasutamist
- Ettepanek/algatus hõlmab haldusassigneeringute kasutamist, mis toimub järgmiselt:

miljonites eurodes (kolm kohta pärast koma)

Aasta	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	KOKKU
-------	------	------	------	------	------	------	------	-------

Mitmeaastase finantsraamistik u RUBRIIK 7								
Inimressursid ⁵⁰	17,017	21,879	28,314	30,602	35,464	38,038	40,755	212,069
Muud halduskulud	1,061	1,312	1,920	1,620	1,646	1,746	2,396	11,702
Mitmeaastase finantsraamistik u RUBRIIGI 7 vahesumma	18,078	23,191	30,234	32,222	37,110	39,784	43,151	223,771

Mitmeaastase finantsraamistik u RUBRIIGIST 7⁵¹ välja jäävad kulud								
Inimressursid	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Muud halduskulud	21,684	21,873	22,125	22,077	22,264	22,364	22,686	155,073
Mitmeaastase finantsraamistik u RUBRIIGIST 7 välja jäävad kulud kokku	21,684	21,873	22,125	22,077	22,264	22,364	22,686	155,073

KOKKU	39,761856	45,064144	52,358484	54,298484	59,374624	62,148624	65,837624	378,84384
--------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

⁵⁰ Kolme peadirektoraadi käsutuses ei ole kavandatud meetme haldamiseks ametisse võetud töötajaid, kuna ükski neist ei halda 2014.–2020. aasta programmi raames rakendatava meetme põhiosa, mis delegeeritakse rakendusametile, ja keskkonna peadirektoraadi hallatavate allprogrammide (loodus ja bioloogiline mitmekesisus ning ringmajandus ja elukvaliteet) raames nähakse ette personali pidev suurenemine.

⁵¹ Tehniline ja/või haldusabi ning ELi programmide ja/või meetmete rakendamiseks antava toetusega seotud kulud (endised BA read), otsene teadustegevus, kaudne teadustegevus.

Personali ja muude halduskuludega seotud assigneeringute vajadused kaetakse juba meedet haldava peadirektoraadi assigneeringutega ja/või assigneeringute ümberpaigutamise teel peadirektoraadi sees. Vajaduse korral võidakse personali täiendada iga-aastase vahendite eraldamise menetluse käigus, arvestades olemasolevate eelarvepiirangutega..

4.2.2.1. Hinnanguline personalivajadus

- Ettepanek/algatus ei hõlma personali kasutamist.
- Ettepanek/algatus hõlmab personali kasutamist, mis toimub järgmiselt:
-

Hinnanguline täistööajale taandatud töötajate arv

Aasta	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
• Ametikohtade loeteluga ette nähtud ametikohad (ametnikud ja ajutised töötajad)							
Komisjoni peakorteris ja esindustes ⁵²	119	153	198	214	248	266	285
Delegatsioonides							
Teadustegevus							
• Koosseisuväline personal (täistööajale taandatud töötajad: FTE) – lepingulised töötajad, kohalikud töötajad, riikide lähetatud eksperdid, renditööjõud ja noored spetsialistid delegatsioonides⁵³							
Rubriik 7							
Rahastatakse mitmeaastase finantsraamistiku RUBRIIGIST 7	- peakorteris						
	- delegatsioonides						
Rahastatakse mitmeaastase finantsraamistiku RUBRIIGIST 7	- peakorteris						
	- delegatsioonides						
Teadustegevus							
Muu (täpsustage)							
KOKKU	119	153	198	214	248	266	285

Personalivajadused kaetakse juba meedet haldavate peadirektoraadi töötajatega ja/või töötajate ümberpaigutamise teel peadirektoraadi sees. Vajaduse korral võidakse personali täiendada iga-aastase vahendite eraldamise menetluse käigus, arvestades olemasolevate eelarvepiirangutega.

Ülesannete kirjeldus:

Ametnikud ja ajutised töötajad	<p>Programmi kõigi tegevuste operatiiv- ja finantsjuhtimine (toetused, hankelepingud, auhinnad jne)</p> <p>Koostoime loomine ja kooskõlastamine teiste programmidega</p>
--------------------------------	--

⁵² See hõlmab uue programmi haldamiseks vajalikke töötajaid, lisaks keskkonna peadirektoraadi töötajad, keda on vaja programmi LIFE+ järelejäänud osa haldamiseks; hinnanguliselt on vaja 2021. aastal 5 täistööajale taandatud töötajat, 2022. aastal 4 täistööajale taandatud töötajat ja 2023. aastal 2 täistööajale taandatud töötajat.

⁵³ Lepingulised töötajad, kohalikud töötajad, riikide lähetatud eksperdid, renditööjõud, noored spetsialistid delegatsioonides.

	Järelevalve ja hindamine

4.2.3. Kolmandate isikute rahaline osalus

Ettepanek/algatus:

- ei hõlma kolmandate isikute poolset kaasrahastamist
- hõlmab kaasrahastamist, mille hinnanguline summa on järgmine:

Assigneeringud miljonites eurodes (kolm kohta pärast koma)

Aasta	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	KOKKU
Täpsustage kaasrahastav asutus								
Kaasrahastatavad assigneeringud KOKKU								

4.3. Hinnanguline mõju tuludele

- Ettepanekul/algatusel puudub finantsmõju tuludele.
- Ettepanekul/algatusel on järgmine finantsmõju:
  - omavahenditele
  - muudele tuludele

palun märkige, kas see on kulude eelarveridasid mõjutav sihtotstarbeline tulu

miljonites eurodes (kolm kohta pärast koma)

Tulude eelarverida	Ettepaneku/algatuse mõju ⁵⁴						
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Artikkel							

Sihtotstarbeliste tulude puhul täpsustage, milliseid kulude eelarveridasid ettepanek mõjutab.

Muud märkused (nt tuludele avalduva mõju arvutamise meetod/valem või muu teave).

⁵⁴ Traditsiooniliste omavahendite (tollimaksud ja suhkrumaksud) korral peab märgitud olema netosumma, st brutosumma pärast 20 % sissenõudmiskulude mahaarvamist.